

STRATEGIA ROZWOJU GMINY ABRAMÓW NA LATA 2007-2015

Spis treści

1.	Wstęp	4
2.	Diagnoza stanu wyjściowego.....	6
2.1.	Analiza uwarunkowań zewnętrznych rozwoju gminy	6
2.2.	Analiza uwarunkowań wewnętrznych gminy.....	9
2.2.1.	Rys historyczny oraz ogólne informacje o gminie	9
2.2.2.	Przestrzeń i środowisko.....	10
	Układ osadniczy.....	10
	Walory przyrodnicze.....	11
	Walory kulturowe.....	12
2.2.3.	Spółeczeństwo.....	13
	Demografia.....	13
	Wiek i struktura wykształcenia mieszkańców	14
	Gospodarstwa domowe oraz źródła ich utrzymania.....	15
	Warunki mieszkaniowe	16
	Lokalny rynek pracy.....	17
	Poziom bezrobocia i jego struktura.....	18
2.2.4.	Gospodarka	19
	Sektor rolniczy.....	19
	Sektor pozarolniczy	23
	Rozwój sektora turystyki	24
2.2.5.	Infrastruktura techniczna	25
	Infrastruktura transportowa i komunikacyjna	26
	Gospodarka wodno-ściekowa	27
	Gospodarka odpadami komunalnymi	28
	Infrastruktura elektroenergetyczna i gazowa	29
	Infrastruktura telekomunikacyjna.....	29

2.2.6.	Infrastruktura społeczna	30
	Infrastruktura edukacyjna	30
	Infrastruktura sportowa	31
	Infrastruktura kultury	31
	Infrastruktura ochrony zdrowia i opieki społecznej	32
2.2.7.	Jakość rządzenia w gminie	33
	Analiza zdolności inwestycyjnej gminy	33
	Jakość kapitału społecznego gminie	35
	Praktyka planowania strategicznego i promowania gminy	35
2.3.	Analiza SWOT	36
3.	Wizja strategicznego rozwoju gminy	37
	Przyjęta logika strategicznych działań	37
	Pożądany stan rozwoju gminy	39
4.	Misja oraz cele strategii	39
	Misja strategii	39
	Cele strategii	40
	Główne kierunki działań w ramach celów operacyjnych	42
	Cel strategiczny 1: Wyższa efektywność lokalnej gospodarki	42
	Cel strategiczny 2: Lepsza jakość kapitału ludzkiego i społecznego w gminie	46
5.	System wdrażania i finansowania strategii	49
	Główne instytucje i podmioty zaangażowane we wdrażanie strategii	49
	Środki niezbędne na realizację strategii	50
	Źródła finansowania strategii	50
6.	System monitorowania i oceny realizacji strategii	52
7.	Załącznik 1: Podsumowanie rezultatów procesu konsultacji społecznych	54
8.	Załącznik 2: Wieloletni Plan Inwestycyjny na lata 2008-2010	57

1. WSTĘP

Strategia rozwoju gminy jest kluczowym elementem planowania rozwoju lokalnego. Jest to dokument, którego celem jest wskazanie wizji oraz strategicznych kierunków rozwoju gminy. Strategia jest podstawowym instrumentem długofalowego zarządzania gminą. Pozwala na zapewnienie ciągłości i trwałości w poczynaniach władz gminy, niezależnie od zmieniających się uwarunkowań politycznych. Strategia umożliwia również efektywne gospodarowanie własnymi, zwykle ograniczonymi zasobami gminy, takimi jak: środowisko przyrodnicze, zasoby ludzkie, infrastruktura czy też środki finansowe.

Dobrze zorganizowany proces opracowania strategii umożliwia zaangażowanie władz lokalnych oraz mieszkańców w planowanie swojej przyszłości. Uwzględnienie zgłaszanych opinii i pomysłów pozwala na wypracowanie strategii, z którą będzie się identyfikowała w dużym stopniu społeczność lokalna. Utożsamianie się władz i mieszkańców gminy z opracowaną strategią stanowi niezbędny warunek jej skutecznej realizacji.

Konieczność posiadania aktualnej strategii rozwoju gminy podyktowana jest nie tylko względami praktycznymi „dobrego rządzenia”, ale również wynika z uregulowań prawnych, zawartych między innymi w ustawie o samorządzie gminnym czy też ustawie o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, w której strategię gmin i powiatów zostały zaliczone – obok strategii rozwoju kraju, strategii sektorowych oraz strategii wojewódzkich – do kluczowych dokumentów planistycznych, na podstawie których powinna być prowadzona polityka rozwoju kraju¹. Strategia rozwoju gminy stanowi również formalną podstawę do przygotowania i oceny wniosków o finansowanie zadań ze źródeł unijnych. Na przykład jednym z warunków ubiegania się o środki z Regionalnego Programu Operacyjnego Województwa Lubelskiego na lata 2007-13 jest posiadanie aktualnej strategii rozwoju lokalnego wraz wynikającym z niej wieloletnim planem inwestycyjnym².

Założono, że zaktualizowana strategia będzie dokumentem średniookresowym, a okres jej realizacji przypadnie na lata 2007-2015. Przyjęcie takiego horyzontu czasowego jest zgodne z zaleceniami planistycznymi oraz pozwala na dostosowanie strategii do wymogów wynikających z obowiązującej perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2007-2013. Z uwagi na dość długi okres obowiązywania strategii, przyjęto, że musi to być dokument uniwersalny, koncentrujący się na rozwiązaniu najważniejszych problemów rozwojowych gminy i jej mieszkańców.

¹ Art. 9 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, Dz. U. Nr 227, poz. 1658

² Vademecum opracowania strategii rozwoju lokalnego, przyjęte przez Zarząd Województwa Lubelskiego w dniu 1 sierpnia 2007.

Znowelizowana strategia składa się z trzech zasadniczych części:

- diagnozy strategicznej, w której poddano analizie główne obszary rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, z uwzględnieniem uwarunkowań wewnętrznych (tj. słabych i mocnych stron gminy) oraz zewnętrznych (tj. możliwych szans i zagrożeń rozwoju gminy),
- wizji strategicznej oraz głównych kierunków rozwoju gminy, uwzględniających specyfikę gminy i zewnętrzne warunki jej funkcjonowania,
- systemu realizacyjnego strategii, w tym ram finansowych oraz wykazu projektów kluczowych ujętych w formie załącznika jako wieloletni plan inwestycyjny (WPI).

Przy opracowaniu niniejszej strategii przyjęto model ekspercko-partycypacyjny, polegający na możliwie szerokim udziale władz i społeczności lokalnej w pracach nad strategią, przy jednoczesnym zaangażowaniu ekspertów zewnętrznych, odpowiadających między innymi za zorganizowanie procesu konsultacji społecznych oraz przygotowanie końcowej wersji dokumentu.

Prace nad aktualizacją strategii trwały nieco ponad cztery miesiące i obejmowały następujące etapy:

- analiza obowiązujących w gminie dokumentów o charakterze strategicznym, w tym *Strategii rozwoju gminy Abramów* przyjętej w 2001 roku,
- przygotowanie diagnozy stanu wyjściowego, czyli opisu sytuacji społeczno-gospodarczej gminy wraz z elementami analizy strategicznej,
- konsultacje społeczne, służące między innymi weryfikacji analizy strategicznej oraz wypracowaniu wizji rozwoju gminy i jej głównych kierunków rozwoju,
- identyfikacja kluczowych zadań i projektów przyczyniających się do realizacji strategii,
- przygotowanie ostatecznej wersji strategii oraz jej zatwierdzenie przez Radę Gminy.

W trakcie prac nad aktualizacją strategii wzięto pod uwagę poprzednią wersję strategii z 2001 roku, wychodząc z założenia, że dokument ten i stopień jego realizacji powinien stanowić punkt wyjścia do dalszych prac analitycznych. Ponadto, niniejszy dokument bazuje na innych dokumentach planistycznych, które z mocy prawa zostały opracowane na przestrzeni ostatnich sześciu lat. Chodzi tu głównie o dokumenty związane z planowaniem przestrzennym (miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego) lub ochroną środowiska (program ochrony środowiska, plan gospodarki odpadami).

Ważnym źródłem informacji były również dane statystyczne, uzyskane głównie z Banku Danych Regionalnych oraz wyniki Narodowego Spisu Powszechnego z roku 2002. Przy opracowaniu części diagnostycznej wykorzystano również wyniki badań ankietowych, przeprowadzonych w trakcie organizowania spotkań konsultacyjnych.

2. DIAGNOZA STANU WYJŚCIOWEGO

Zaprezentowana poniżej diagnoza stanu wyjściowego obejmuje szczegółową analizę uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych rozwoju gminy. Do czynników zewnętrznych mogących w istotny sposób wpłynąć na rozwój gminy zaliczono postępujące procesy integracyjne i globalizacyjne w Europie, stosowanie polityk wspólnotowych (w tym polityki rolnej i polityki rozwoju obszarów wiejskich), a także takie zjawiska jak rozwój społeczeństwa informacyjnego, pojawianie się nowych form turystyki czy niekorzystnie kształtujące się trendy demograficzne.

Natomiast oceny czynników wewnętrznych rozwoju gminy dokonano w sześciu najważniejszych obszarach rozwoju społeczno-gospodarczego gminy, zwracając szczególną uwagę na powiązanie analizowanych obszarów z przyjętym w strategii systemem monitorowania. Zbiorcza analiza SWOT jest podsumowaniem przeprowadzonych badań analitycznych i stanowi podstawę do sformułowania właściwej diagnozy strategicznej, która z kolei służy do określenia właściwej wizji i strategii rozwoju gminy.

2.1. ANALIZA UWARUNKOWAŃ ZEWNĘTRZNYCH ROZWOJU GMINY

Należy przypuszczać, że rozwój gminy Abramów, podobnie jak i zdecydowanej większości gmin w Polsce, będzie mocno uzależniony od szeregu czynników zewnętrznych. Niektóre z nich będą miały pozytywny wpływ na rozwój gminy, natomiast inne mogą w sposób istotny przyczynić się do ograniczenia jej rozwoju. W niniejszej analizie ograniczono się do krótkiej charakterystyki czterech najważniejszych pozytywnych i negatywnych zjawisk, które w znaczący sposób mogą wpłynąć na dalszy rozwój gminy. Od uświadomienia sobie znaczenia tych zjawisk zależy w dużej mierze poprawność sformułowania diagnozy i strategicznej wizji rozwoju gminy.

Do głównych czynników zewnętrznych, mogących pozytywnie wpłynąć na rozwój gminy Abramów, należy z pewnością zaliczyć:

- **Postępujące procesy integracyjne w Unii Europejskiej**, dokonujące się w wymiarze przestrzennym, społecznym i gospodarczym. Z licznych analiz oceniających możliwy wpływ procesów integracyjnych na rozwój Lubelszczyzny wynika, że w dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się szeregu pozytywnych zjawisk związanych z modernizacją gospodarki i infrastruktury technicznej, napływem inwestycji i nowych technologii, rozwojem nowych form zatrudnienia, a także poprawą poziomu wykształcenia i jakości życia mieszkańców regionu. Należy mieć nadzieję, że również gmina Abramów będzie objęta częścią pozytywnych procesów rozwojowych zachodzących na obszarze Polski i województwa lubelskiego.
- **Transfer do regionu znacznych środków finansowych**, związanych z realizacją przez Polskę programów współfinansowanych z Unii Europejskiej. Szacuje się, że w latach 2007-2015 łączny napływ środków z UE do województwa lubelskiego może wynieść nawet 5 mld euro. Około 60%

tych środków (3 mld euro) będzie pochodzić z programów realizowanych ramach unijnej polityki spójności, natomiast pozostała kwota (2 mld euro) będzie dostępna w ramach wdrażania w województwie lubelskim instrumentów Wspólnej Polityki Rolnej (w tym tych związanych z rozwojem obszarów wiejskich i płatnościami bezpośrednimi dla rolników). Od wielkości i efektywności wykorzystania tych środków będzie między innymi w dużej mierze zależał rozwój społeczności lokalnych, w tym również gminy Abramów.

- **Rozwój społeczeństwa informacyjnego i możliwości z tym związane.** Przewiduje się, że w ciągu najbliższych lat nastąpi szybki rozwój technologii informacyjnych i komunikacyjnych, przyczyniający się do ich powszechnego wykorzystania przez coraz szersze kręgi społeczeństwa. Łatwy dostęp do informacji i wiedzy stanowi obecnie fundament rozwoju i może stać się ważnym czynnikiem zmierzającym do wyrównywania szans rozwojowych oraz przeciwdziałania marginalizacji terenów wiejskich i małych miasteczek Lubelszczyzny. Wraz z upowszechnianiem się infrastruktury komunikacji elektronicznej możliwy będzie stopniowy rozwój różnych form zatrudnienia oraz samokształcenia mieszkańców. Powszechny dostęp do technik informacyjnych będzie z pewnością przyczyniał się do zwiększenia atrakcyjności obszaru i ograniczania występujących w poszczególnych gminach problemów społecznych i gospodarczych, takich jak bezrobocie, ubóstwo, patologie społeczne, itd.
- **Rosnące znaczenie walorów przyrodniczych i kulturowych w rozwoju różnych form turystyki.** W ciągu najbliższych lat turystyka będzie stanowiła jedną z najszybciej rozwijających się branż zarówno w Europie jak i w Polsce³. Rynek usług turystycznych będzie w dużej mierze kształtowany przez kompleksowe produkty turystyczne, które w dużym stopniu oparte będą na lokalnych walorach przyrodniczych i kulturowych. Biorąc pod uwagę bogate dziedzictwo przyrodnicze i kulturowe Lubelszczyzny, wydaje się, że wiele gmin z regionu będzie miało duże możliwości włączenia się w ogólnokrajowy proces rozwoju i świadczenia kompleksowych usług turystycznych. Dotyczy to również gminy Abramów, która z pewnością będzie miała realne szanse na rozwój różnych form turystyki i rekreacji.
- **Rozwój sektora odnawialnych źródeł energii.** Założenia polityki energetycznej Wspólnoty Europejskiej zakładają wzrost udziału energii ze źródeł odnawialnych w produkcji energii ogółem w krajach Unii Europejskiej do 12% w roku 2010 i 21% w roku 2020. Ponadto udział biopaliw w zużyciu paliw silnikowych w transporcie ma w roku 2020 wynieść nie mniej niż 5,75%. Przewiduje się, że sektor energetyki odnawialnej w Polsce będzie rozwijał się w oparciu o trzy podstawowe źródła: biomasę (pochodzącą głównie z upraw energetycznych oraz odpadów rolnych i komunalnych), energię wiatrową

³ Strategia rozwoju turystyki na lata 2007-2013, Warszawa, czerwiec 2005

oraz wodną. Dodatkowym źródłem do wykorzystania, chociaż na mniejszą skalę, będzie również energia geotermalna i słoneczna. Rozwój energetyki odnawialnej będzie z pewnością stanowił mocny impuls rozwojowy dla kraju i regionów. W dłuższej perspektywie czasu należy spodziewać się napływu nowych inwestycji i technologii, a popyt na odnawialne surowce energetyczne stworzy dla wielu gmin wiejskich alternatywę dla modernizacji rolnictwa oraz dodatkowe szanse na różnicowanie działalności gospodarczej na wsi.

Do negatywnych czynników zewnętrznych mogących ograniczyć możliwości rozwojowe gminy Abramów należy zaliczyć:

- **Peryferyjne położenie województwa lubelskiego** i jego zapóźnienia w zakresie rozwoju infrastruktury drogowej. Jest to niewątpliwie jeden z głównych czynników hamujących rozwój poszczególnych miast i gmin Lubelszczyzny. Bez poprawy dostępności komunikacyjnej całego województwa i polepszenia infrastruktury drogowej wewnątrz regionu trudno będzie planować działania strategiczne na poziomie lokalnym w zakresie przyciągania inwestycji i rozwoju nowych usług rynkowych. Innym sposobem na ograniczenie peryferyjnego położenia regionu powinien być wszechstronny rozwój współpracy międzynarodowej województwa z Białorusią i Ukrainą, obejmujący między innymi budowę transgranicznej infrastruktury drogowej i turystycznej.
- **Wspólna polityka rolna**, która z jednej strony wymusza modernizację i efektywność polskich gospodarstw rolnych, zaś z drugiej może prowadzić do upadku znacznej części małych i nierentownych gospodarstw rolnych. Problem ten może w szczególności dotyczyć gospodarstw rolnych z województwa lubelskiego, które w większości są rozdrobnione i w dłuższej perspektywie czasu mogą nie sprostać narastającej w tym sektorze konkurencji. Biorąc pod uwagę niekorzystną strukturę zatrudnienia w rolnictwie, upadek wielu gospodarstw rolnych mógłby spowodować poważne problemy społeczne na poziomie lokalnym, ograniczając znacznie możliwości rozwojowe i inwestycyjne wielu gmin, w tym również gminy Abramów.
- **Narastająca emigracja ludzi młodych za granicę**. Coraz szerszy dostęp do europejskiego rynku pracy, połączony z brakiem realnych możliwości zatrudnienia w miejscu zamieszkania, powoduje, że coraz więcej młodych i dobrze wykształconych ludzi decyduje się na szukanie pracy poza granicami kraju. Proces ten zaczyna już negatywnie wpływać na regionalny rynek pracy oraz sytuację gospodarczą w regionie, ograniczając szanse rozwojowe województwa i poszczególnych jednostek samorządowych. W wymiarze lokalnym, dalsze utrzymywanie się zjawisk emigracyjnych może prowadzić do wyludniania się obszarów wiejskich i zachwiania funkcjonowania podstawowych struktur społeczno-kulturowych w wielu miejscowościach wiejskich Lubelszczyzny.

- **Niedostosowanie środków unijnych do potrzeb inwestycyjnych większości samorządów lokalnych w regionie.** Ryzyko takie jest coraz bardziej realne w związku z zobowiązaniem się Polski do przeznaczenia co najmniej 60% środków z Unii Europejskiej na realizację celów tzw. Strategii Lizbońskiej, koncentrującej się przede wszystkim na rozwiązywaniu problemów ogólnoeuropejskich, zaś w niewielkim stopniu uwzględniającej potrzeby rozwojowe wielu samorządów lokalnych. Takie podejście może doprowadzić do sytuacji, w której tylko niewielki odsetek samorządów lokalnych będzie mógł uzyskać wsparcie na modernizację swojej podstawowej infrastruktury, zaś zdecydowana większość będzie musiała rozłożyć w czasie zaplanowane inwestycje, co z pewnością ograniczy ich konkurencyjność i zdolność do inwestowania w innych obszarach rozwoju.

2.2. ANALIZA UWARUNKOWAŃ WEWNĘTRZNYCH GMINY

Analiza uwarunkowań wewnętrznych rozwoju gminy została dokonana w sześciu podstawowych kategoriach, obejmujących takie zagadnienia jak: przestrzeń i środowisko, sfera społeczną i gospodarcza, infrastruktura techniczna i społeczna oraz zdolność instytucjonalną gminy do efektywnego rządzenia. Analizę oparto na najbardziej aktualnych danych statystycznych, starając się opisywać zachodzące trendy i zjawiska w układzie graficznym na przestrzeni ostatnich lat. Wiele zaprezentowanych danych porównano ze średnimi wartościami w województwie i kraju. Takie podejście pozwala na ukazanie pozycji konkurencyjnej gminy i jest przydatne w procesie monitorowania rozwoju gminy w kolejnych latach.

2.2.1. RYS HISTORYCZNY ORAZ OGÓLNE INFORMACJE O GMINIE

Początki gminy Abramów sięgają roku 1864, kiedy to na mocy ukazu carskiego Aleksandra II zorganizowano gminę Wielkim. Z rozparcelowanego majątku Wielkie utworzono wtedy folwarki w Izabelmoncie, Marcinowie, Wielkolesie oraz Glinniku. Abramów należał wówczas do folwarku w Marcinowie i był jedną z 18 wsi tworzących gminę. W tym okresie ugruntowała się nazwa wsi, biorąc nazwę od właściciela wsi (Jabramowskiego), w brzmieniu ludowym nazwa ta pozostaje w użyciu do dnia dzisiejszego.

Rozwój gminy zahamowały działania wojenne z okresu I wojny światowej. Doszło wtedy do zaciętej bitwy, w czasie której Abramów został doszczętnie zniszczony. Ucierpiały również

pozostałe miejscowości. Ludność żyła w wielkiej nędzy często mieszkając w ziemiankach.

W 1934 r. po pożarze, jakiemu uległ budynek gminny w Wielkim, siedzibę przeniesiono do Abramowa. W czasie pożaru spłonęły wszystkie dokumenty dotyczące historii gminy, stąd też występuje wiele trudności w dokładnym opisie dziejów gminy.

W 1945 roku miejscowość Abramów została oficjalnie uznana za siedzibę władz gminnych. Na okres powojenny przypada intensywny rozwój gminy. Wzniesiono wiele budynków mieszkalnych, gospodarczych, a także użyteczności publicznej: ośrodek zdrowia, 4 szkoły podstawowe z mieszkaniami dla nauczycieli, Bank Spółdzielczy, Gminną Spółdzielnię "Samopomoc Chłopska", skupy mleka, strażnice OSP. Wybudowano również wiele odcinków dróg.

Od początku istnienia gminy jej przynależność terytorialna była zawsze niezmienna. Bez względu na reformy administracyjne gmina zawsze wchodziła w skład powiatu lubartowskiego i województwa lubelskiego. Obecnie gmina zajmuje obszar 84,54 km² (6% powierzchni powiatu i 0,3% powierzchni województwa). Otoczona jest gminami powiatu lubartowskiego, puławskiego i lubelskiego.

Gmina cechuje się stosunkowo słabą dostępnością komunikacyjną. Nie przebiega przez nią żadna droga krajowa ani wojewódzka. Jednakże, w odległości kilku kilometrów w sąsiedniej gminie Kurów znajduje się ważny węzeł komunikacyjny: skrzyżowanie dróg krajowych 12 (Radom-Lublin-Dorohusk) i 17 (Warszawa-Lublin-Hrebenne). Przez pobliskie gminy Michów i Kamionka przebiega droga wojewódzka nr 809 Jeziorzany-Lublin - najkrótsze połączenie z siedzibą administracji władz województwa. Gmina znajduje się w niemal równej odległości od Lublina, Puław i Lubartowa (ok. 30 km).

Gminę zamieszkuje 4 431 osób, co stanowi 4,8% powiatu i 0,2% województwa. Przekłada się to na gęstość zaludnienia wynoszącą 53 osoby na km² (przy średniej dla powiatu wynoszącej 70 osób i województwa - 87 osób).

2.2.2. PRZESTRZEŃ I ŚRODOWISKO

UKŁAD OSADNICZY

Na układ osadniczy gminy składa się wieś Abramów - będąca siedzibą gminy - oraz 10 sołectw (Ciotcza, Dębiny, Glinnik, Izabelmont, Marcinów, Michałówka, Sosnówka, Wielkie, Wielkolas, Wolica). Sieć osadnicza w gminie jest dosyć rozproszona, co stwarza określone trudności w wyposażeniu gminy w podstawową infrastrukturę wodną i kanalizacyjną.

Wiele wsi zachowało swój historyczny wygląd, jednak ich stan i zagospodarowanie wymaga wielu działań rewitalizacyjnych. Odnosi się to zarówno do budynków

Ponad 8% powierzchni gminy stanowią lasy należące do kompleksu Lasów Kozłowieckich. Są to głównie lasy mieszane: sosnowo-dębowe. Rosną tu także graby i brzozy. Mimo nierównomiernego rozmieszczenia lasy posiadają dużą wartość gospodarczą i użytkową dla gminy. Do roślin występujących na terenie gminy i objętych ochroną należy 17 gatunków, m.in. wełnianka, grązel żółty, chrobotek, okrężnica bagienna.

Oprócz bogactwa przyrody, gmina jest dosyć uboga, jeżeli chodzi o występowanie surowców mineralnych. Występują tu niewielkie ilości surowców ilastych oraz krzemionkowych (piaski). Surowce te nie są obecnie eksploatowane. Poza tym występują tu złoża torfów, które znajdują się na terenie Obszaru Chronionego Krajobrazu „Kości Bór”, dlatego też nie mogą być wydobywane.

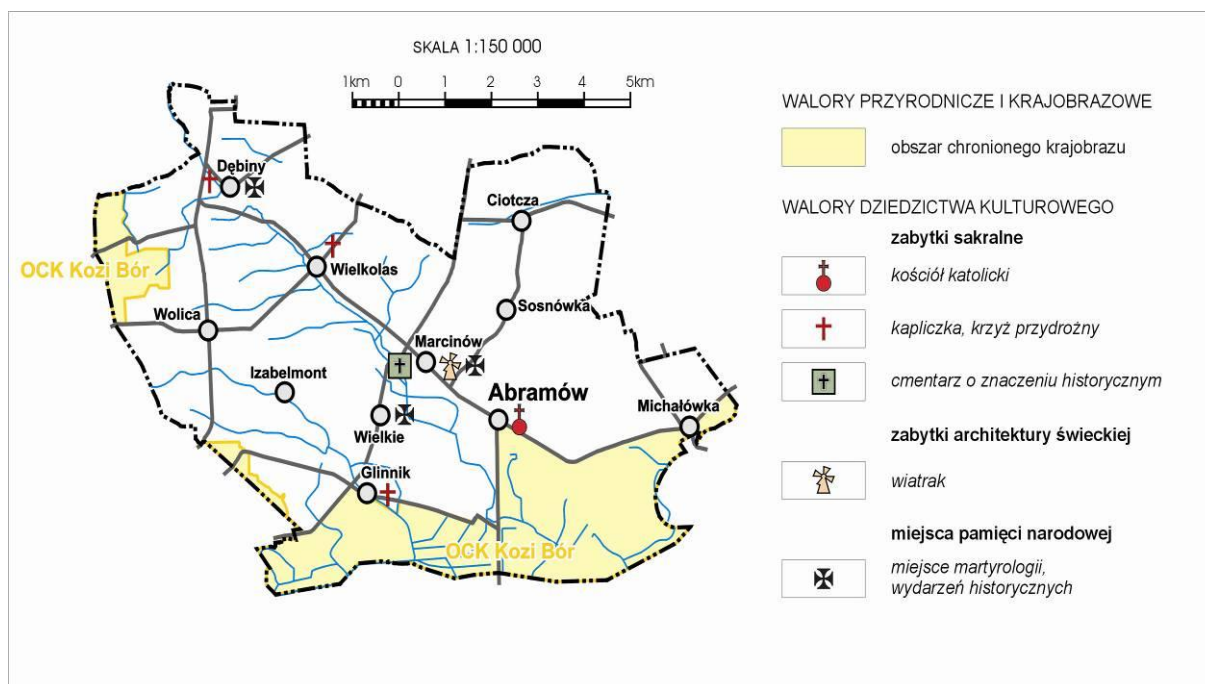
Natomiast wydaje się, że gmina Abramów ma dobrą bazę do rozwoju energii ze źródeł odnawialnych. Ze względu na swoje położenie gmina jest uprzywilejowanym obszarem do rozwoju energetyki wiatrowej (szczególnie w miejscowości Marcinów) i słonecznej⁴. Ponadto duża ilość gruntów ornych oraz tradycja rolnicza stwarza realne szanse rozwoju upraw energetycznych na terenie gminy oraz produkcji energii z odpadów pochodzenia roślinnego i zwierzęcego. Gmina leży również w obrębie tzw. rowu lubelskiego, w pobliżu którego stwierdzono występowanie znacznych zasobów wód geotermalnych.

WALORY KULTUROWE

Na terenie gminy występują obiekty zabytkowe podlegające ochronie konserwatorskiej. Są to: ołtarz w kościele parafialnym p.w. Matki Boskiej Szkaplerznej w Abramowie, drewniany wiatrak koźlak z 1920 r. w Marcinowie, dwie murowane kapliczki z lat 30-tych XX wieku w miejscowościach Wielkolas i Glinnik.

Ważnym elementem dziedzictwa kulturowego gminy są liczne pomniki i miejsca upamiętniające tragiczne momenty w historii Polski. Na szczególną uwagę zasługuje cmentarz w Marcinowie, gdzie znajduje się miejsce pochówku żołnierzy polskich, austriackich i rosyjskich poległych w czasie I wojny światowej. Poza tym do obiektów pamięci narodowej zaliczany jest Pomnik Ofiar Pomordowanych i Poległych w Walce z Okupantem w czasie II wojny światowej we wsi Wielkie.

⁴ Wojewódzki program rozwoju alternatywnych źródeł energii dla województwa lubelskiego, BPP, Lublin 2006.

Mapa 3. Walory przyrodnicze i kulturowe gminy

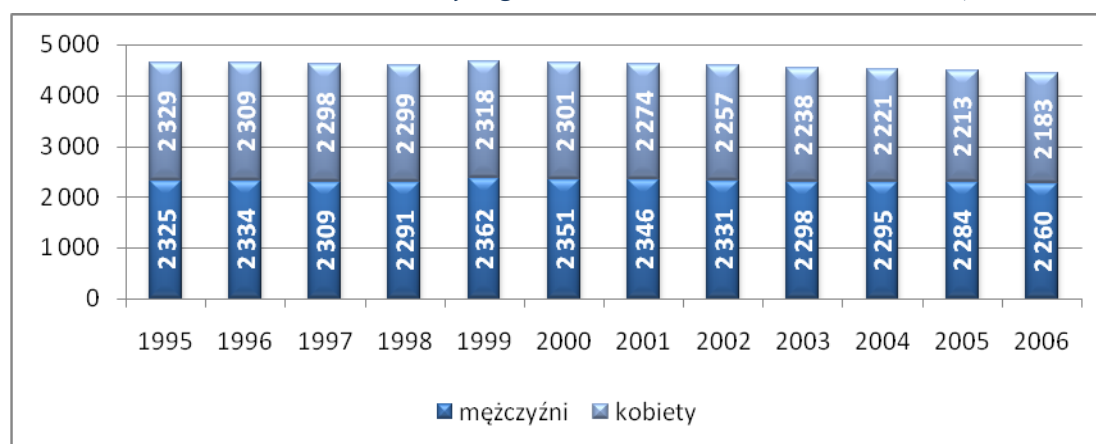
Walory środowiska przyrodniczego i kulturowego mogą stanowić podstawę do rozwoju różnych form turystyki. Niezbędnym warunkiem w tym zakresie jest jednak stworzenie odpowiedniej infrastruktury turystycznej na terenie gminy oraz prowadzenie skutecznych działań promocyjnych.

2.2.3. SPOŁECZEŃSTWO

DEMOGRAFIA

Na koniec 2006 roku w gminie było zameldowanych 4 431 osoby. Na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat obserwuje się trwały spadek liczby ludności w gminie (średnio o 33 osoby rocznie). Długoterminowe prognozy demograficzne wskazują na dalszy spadek liczby ludności w gminie.

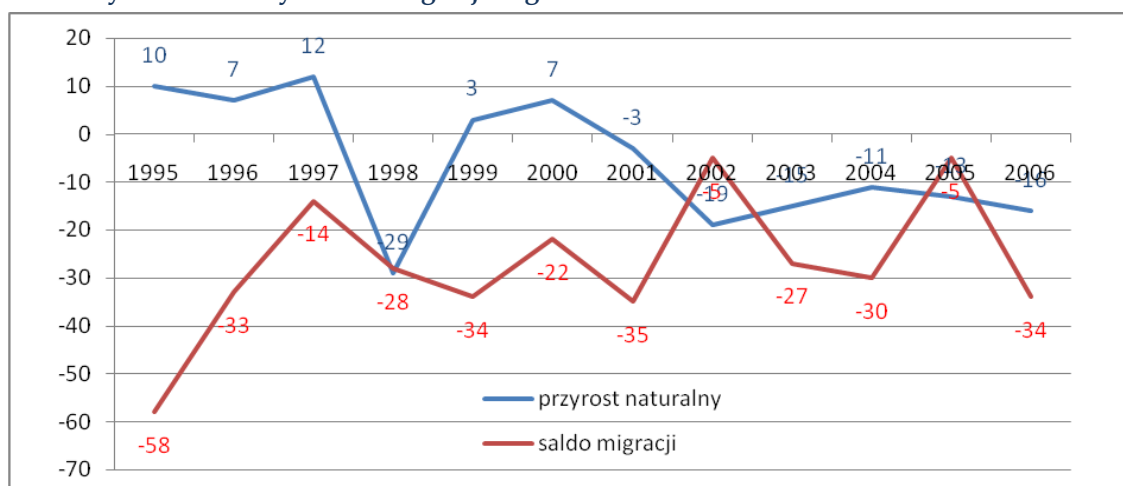
Wykres 1. Liczba ludności zameldowanej w gminie Abramów w latach 1995-2006 (stan na 30.06)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS

Spadek liczby ludności spowodowany jest głównie ujemnym przyrostem naturalnym i migracjami krajowymi. W roku 2005 saldo migracji wyniosło -5 osób, a w roku 2006 aż - 34. Niestety nie ma oficjalnych danych mówiących o emigracji zarobkowej mieszkańców za granicę. Ocenia się, że zjawisko to jest dość powszechne i dotyczy głównie ludzi młodych.

Wykres 2. Przyrost naturalny i saldo migracji w gminie Abramów

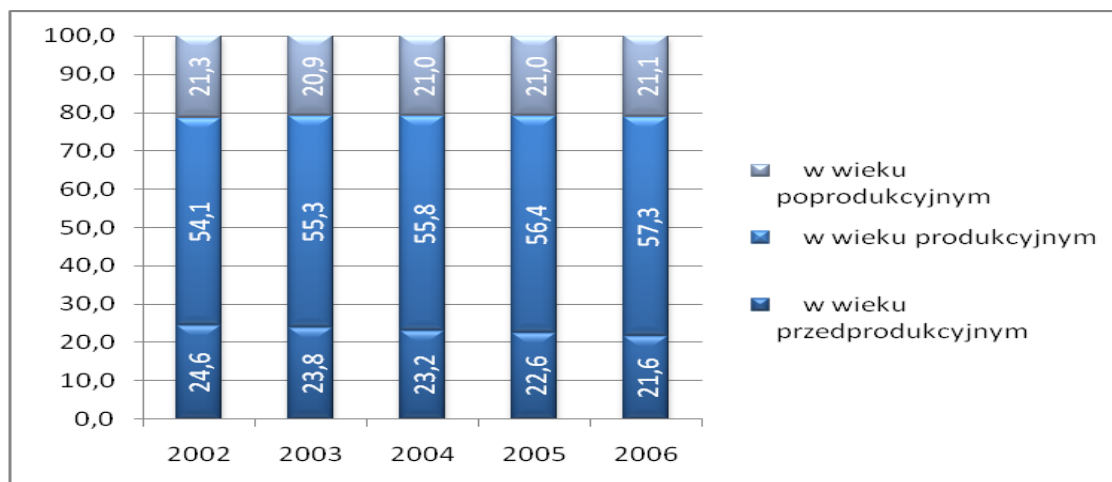

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS

WIEK I STRUKTURA WYKSZTAŁCENIA MIESZKAŃCÓW

Gmina ma stosunkowo niekorzystną strukturę wiekową. Struktura wieku ludności wg ekonomicznych grup wiekowych wskazuje na duży udział osób w wieku poprodukcyjnym (powyżej 59 lat dla kobiet i 64 lat dla mężczyzn). Odsetek osób w tym wieku wynosi 21%, podczas gdy średnia dla województwa wynosi nieco ponad 16%. Natomiast ludności w wieku produkcyjnym jest w gminie niecałe 57%, czyli o 4 punkty procentowe mniej niż średnio w województwie.

Wykres 3. Udział ludności wg ekonomicznych grup wieku w % ludności ogółem

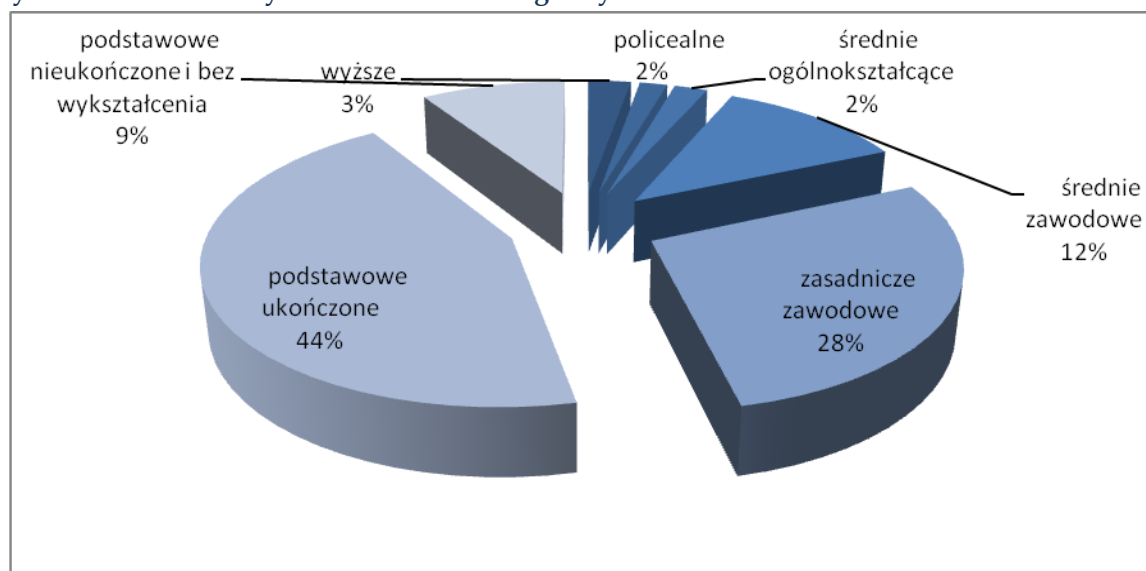

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS

Zbyt duży udział osób w wieku poprodukcyjnym wpływa niekorzystnie na kształtowanie się tzw. wskaźnika obciążenia demograficznego – mierzonego jako udział ludności w wieku niepoprodukcyjnym przypadającej na 100 osób w wieku produkcyjnym. Wskaźnik ten od kilku lat kształtuje się na poziomie 75 osób, podczas gdy w województwie jest to nieco ponad 60 osób. Wysoka wartość wskaźnika obciążenia demograficznego wpływa niekorzystnie na lokalny rynek pracy i sprawia, że zbyt duży odsetek mieszkańców utrzymuje się z socjalnych źródeł dochodów.

Również niekorzystnie kształtuje się struktura wykształcenia ludności gminy Abramów. Choć na przestrzeni ostatnich 15 lat odnotowano pozytywne zmiany w tym zakresie, to jednak udział osób z wyższym i średnim wykształceniem znacznie odbiega od średniej w regionie. Według danych spisu powszechnego, odsetek osób z wyższym wykształceniem kształtuje się na poziomie 3% (w województwie – 8%), zaś z wykształceniem średnim – 16% (przy 23% średnio w województwie). Najliczniejsza grupa jest reprezentowana z wykształceniem podstawowym – 44%. Strukturę wykształcenia przedstawia wykres 4.

Wykres 4. Struktura wykształcenia ludności gminy Abramów

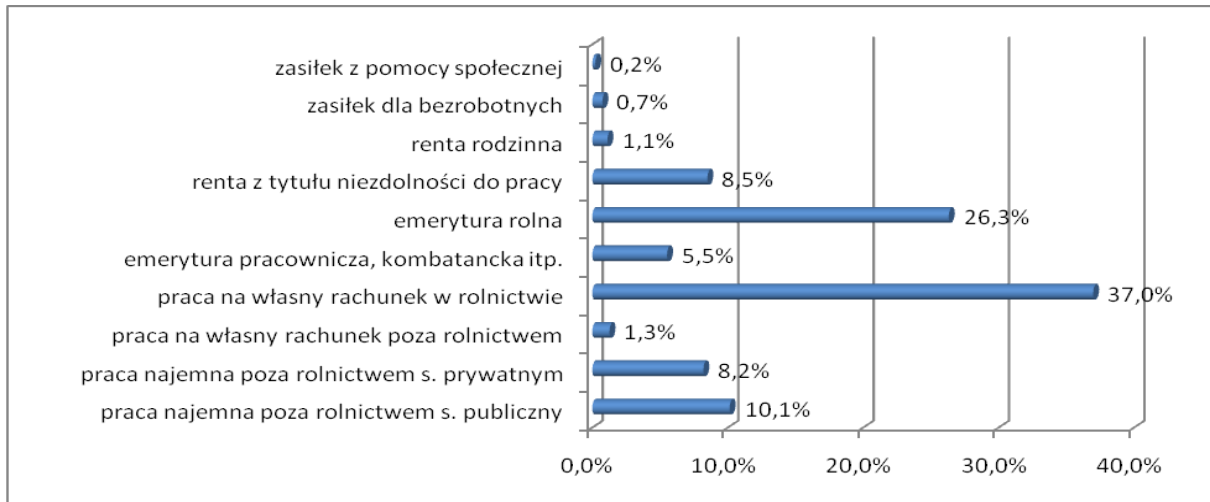

Źródło: Opracowanie własne na podstawie BDR GUS

GOSPODARSTWA DOMOWE ORAZ ŹRÓDŁA ICH UTRZYMANIA

Ogółem w gminie jest 1 341 gospodarstw domowych, z których przeważającą część (prawie 70%) stanowią gospodarstwa jednorodzinne. Prawie 60% gospodarstw utrzymuje się ze źródeł zarobkowych (zatrudnienie, praca na własny rachunek, praca w gospodarstwie rolnym). Natomiast pozostała część gospodarstw domowych utrzymuje się głównie z emerytur, rent i zasiłków społecznych.

Wykres 5. Gospodarstwa domowe wg źródeł utrzymania

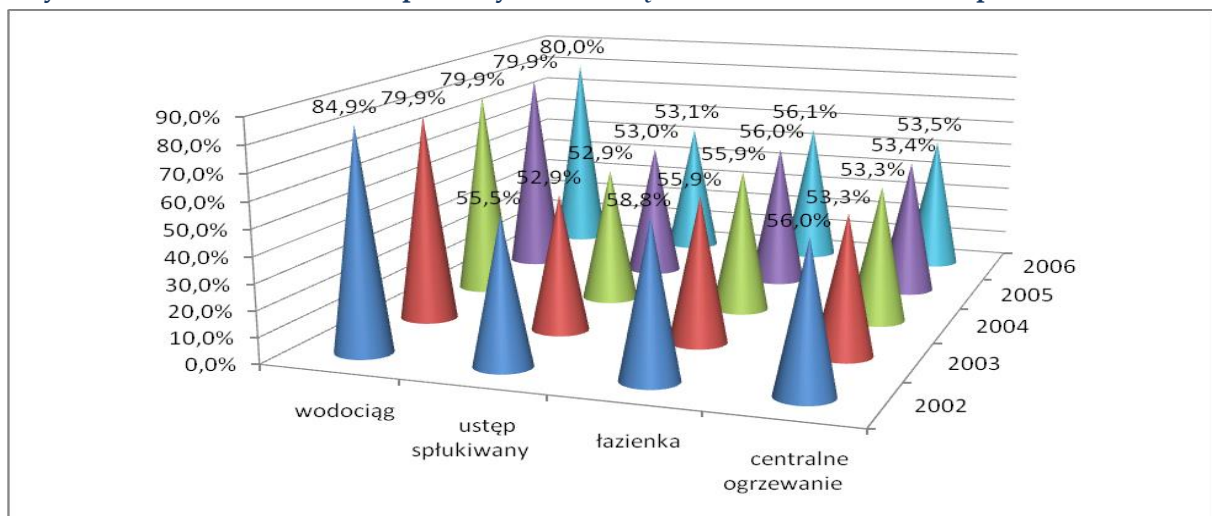
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Tak duża liczba gospodarstw domowych utrzymujących się z dochodów niezarobkowych, potwierdza tezę o socjalnym charakterze lokalnej gospodarki i wskazuje na znaczny poziom ubóstwa i wykluczenia społecznego w gminie. Potwierdzeniem takiego stanu rzeczy jest stosunkowo duża liczba osób korzystających z pomocy społecznej. Ocenia się, że około 30% ludności korzysta z różnych form pomocy społecznej, na które przeznaczane jest ponad 10% środków z budżetu gminy (17% średnio w województwie).

WARUNKI MIESZKANIOWE

Na ogólną liczbę 1 197 mieszkań w gminie Abramów, tylko nieco ponad połowa wyposażona jest w łazienkę i ustęp spłukiwany. Średnio co drugie mieszkanie posiada centralne ogrzewanie, a największym problemem pozostaje w dalszym ciągu brak dostępu do gazu sieciowego.

Wykres 6. Liczba mieszkań zaopatrzonych w niezbędne warunki sanitarno-ciepłownicze

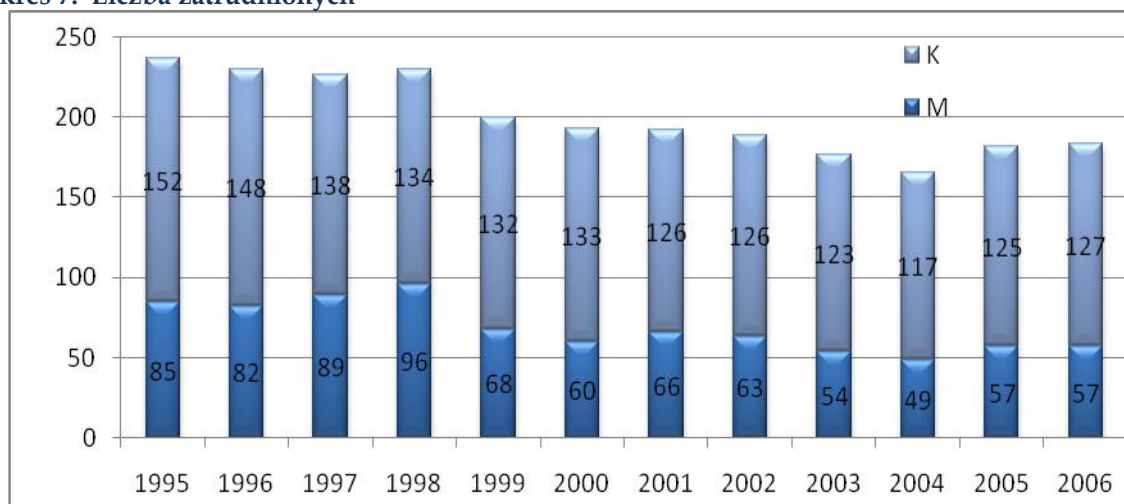

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

LOKALNY RYNEK PRACY

Na koniec 2006 roku liczba zatrudnionych w gminie kształtowała się na poziomie 184 osób i nieznacznie wzrosła w porównaniu do roku poprzedniego. Stosunkowo niewielka liczba zatrudnionych wynika między innymi z faktu, że obecnie obowiązująca statystyka nie obejmuje osób pracujących w indywidualnych gospodarstwach rolnych oraz podmiotach gospodarczych o liczbie zatrudnionych do 9 osób.

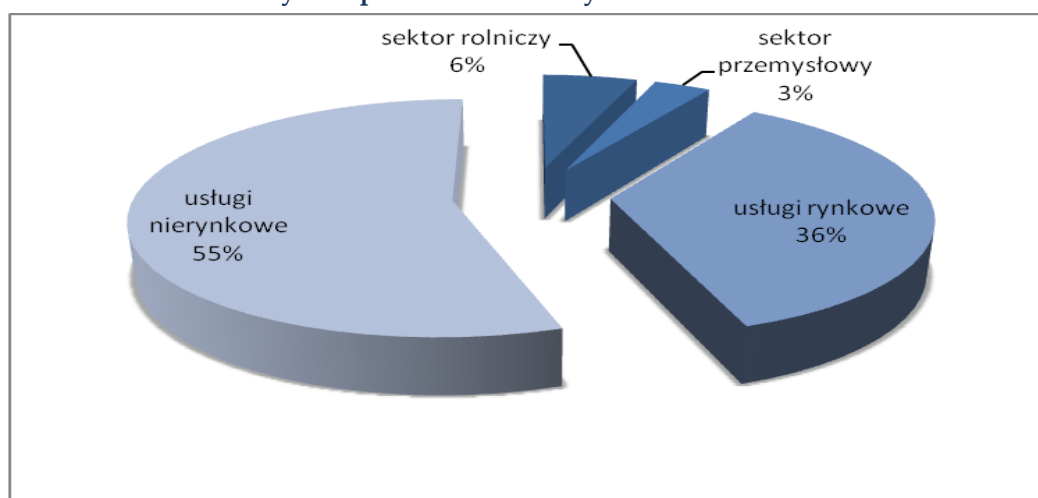
Wykres 7. Liczba zatrudnionych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Zbyt niskiej liczbie zatrudnionych towarzyszy również niekorzystna struktura zatrudnienia w podziale na poszczególne sektory gospodarki. Najwięcej miejsc pracy (55%) jest w sektorze usług nierynkowych, gdzie pracodawcami są głównie instytucje użyteczności publicznej, finansowane ze środków budżetu państwa (Urząd Gminy wraz z podległymi jednostkami, zakłady opieki zdrowotnej, szkoły, itd.).

Wykres 8. Liczba zatrudnionych w podziale na sektory

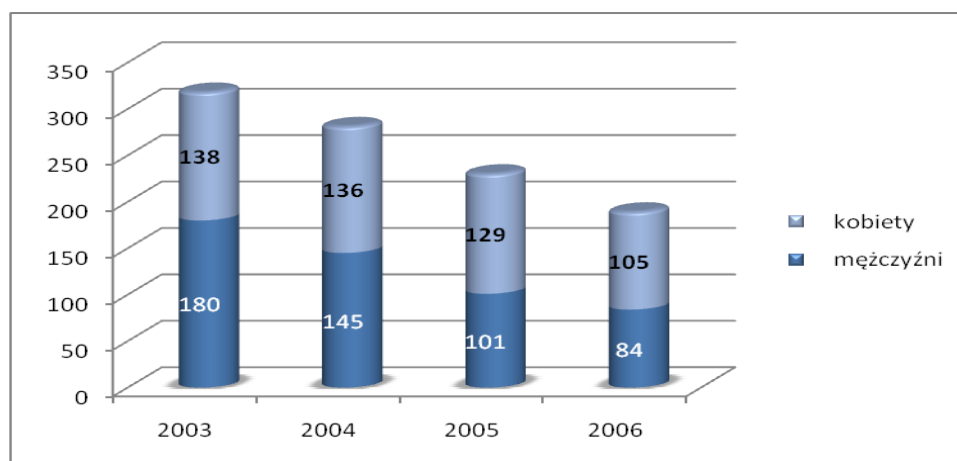
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Zdecydowanie zbyt mało miejsc pracy jest w sektorze przemysłowym (3%) oraz usługach rynkowych (36%). Największymi pracodawcami w tych sektorach są firmy mikro działające głównie w branży handlowej i transportowej.

POZIOM BEZROBOCIA I JEGO STRUKTURA

Na koniec czerwca 2007 roku w gminie było zarejestrowanych 168 bezrobotnych, w tym 97 kobiet. W stosunku do grudnia 2006 liczba bezrobotnych spadła o 21 osób (czyli o 12%). Spadek liczby bezrobotnych wynika nie tylko z coraz lepszej koniunktury gospodarczej w kraju, ale w dużej mierze związany jest z emigracją zarobkową młodych ludzi za granicę.

Wykres 9. Liczba bezrobotnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Tylko niewiele ponad 10% bezrobotnych ma prawo do zasiłku. Generalnie wśród osób bezrobotnych dominują osoby młode (60% osób bezrobotnych nie przekroczyło 34 lat) oraz słabo wykształcone (60% bezrobotnych posiada wykształcenie niższe niż średnie). Prawie 40% bezrobotnych to osoby długotrwale bezrobotne, czyli pozostające bez pracy powyżej 24 miesięcy. Wskazuje to na strukturalny charakter bezrobocia w gminie Abramów i jego dalsze ograniczanie będzie uwarunkowane nie tylko od poprawy sytuacji gospodarczej w gminie, ale również będzie zależało od przekwalifikowania się wielu osób i znalezienia pracy w innym zawodzie.

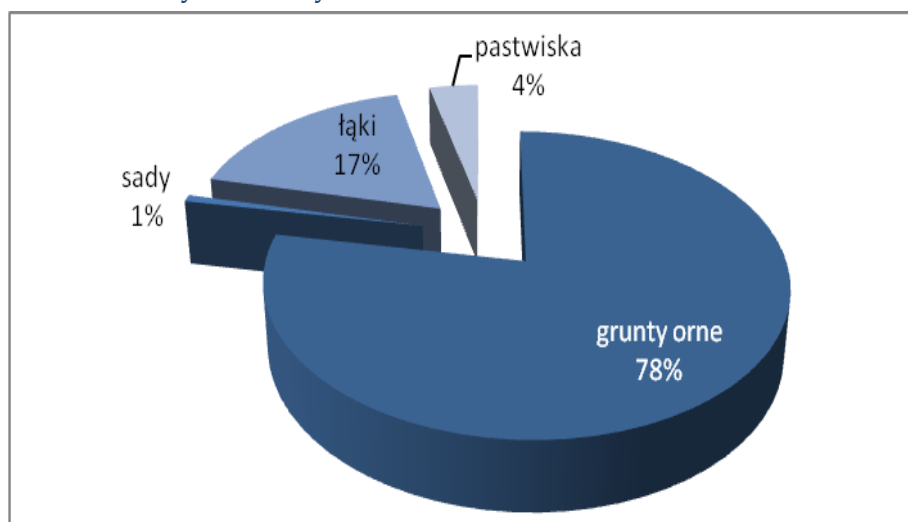
2.2.4. GOSPODARKA

Gmina Abramów, podobnie jak wiele innych gmin wiejskich w województwie, cechuje się stosunkową niekorzystną strukturą gospodarki, z dominującą pozycją mało efektywnego sektora rolnego i słabo rozwiniętą działalnością pozarolniczą.

SEKTOR ROLNICZY

Gmina Abramów ma typowo rolniczy charakter. Użytki rolne zajmują 7,1 tys. ha, czyli 87% ogólnej powierzchni gminy. Aż 78% powierzchni użytków rolnych zajmują grunty orne, 21% łąki i pastwiska, natomiast tylko 1 % stanowią sady.

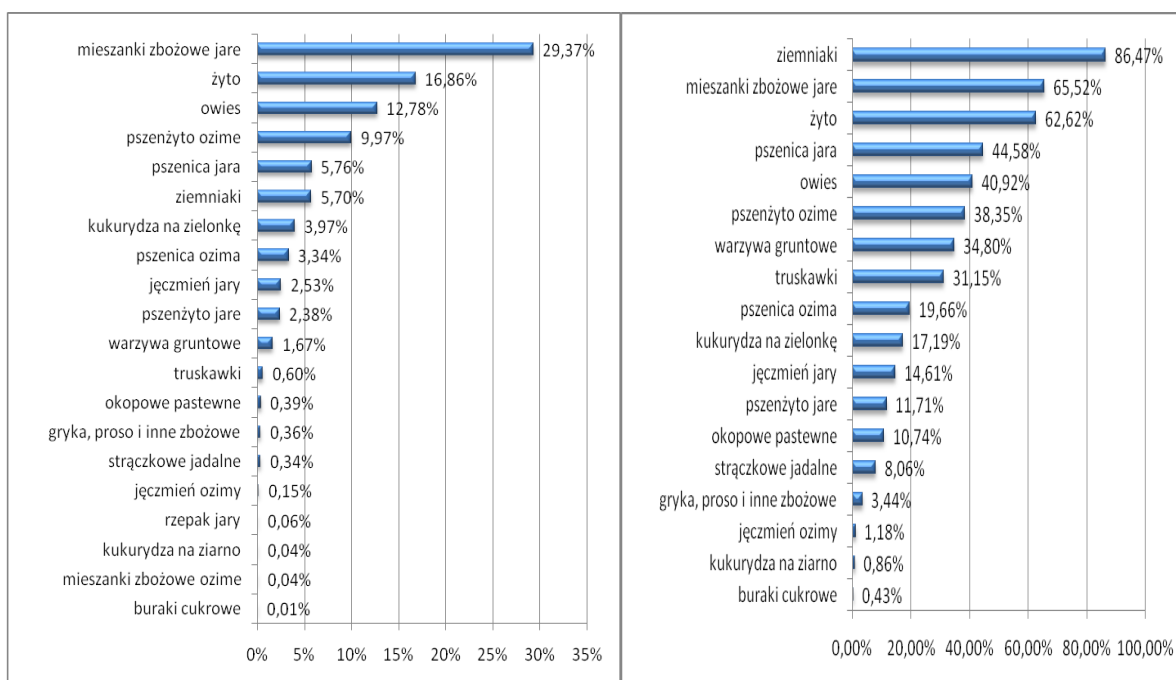
Wykres 10. Struktura użytków rolnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

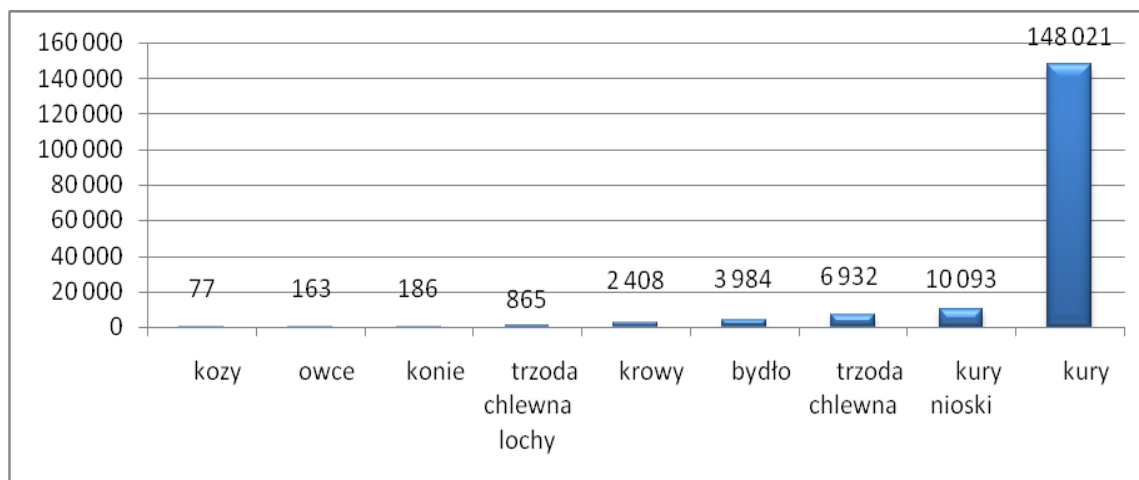
Gleby w gminie charakteryzują się generalnie średnią żyznością. Większość należy do III i IV klasy bonitacyjnej, znikomą powierzchnię stanowią gleby klasy V i VI. Jakość gleb determinuje w dużym stopniu kierunki upraw roślin i hodowli zwierząt. W uprawach dominują zboża, ziemniaki i owoce miękkie. Domeną gminy jest także hodowla żywca wieprzowego i krów mlecznych. Na szczególną uwagę zasługuje również rozpowszechniona na dużą skalę uprawa ziół w gminie, w tym przede wszystkim kozłka lekarskiego (łac. Valeriana).

Wykres 11. Podstawowe kierunki upraw roślinnych wg areалу i liczby gospodarstw (w %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

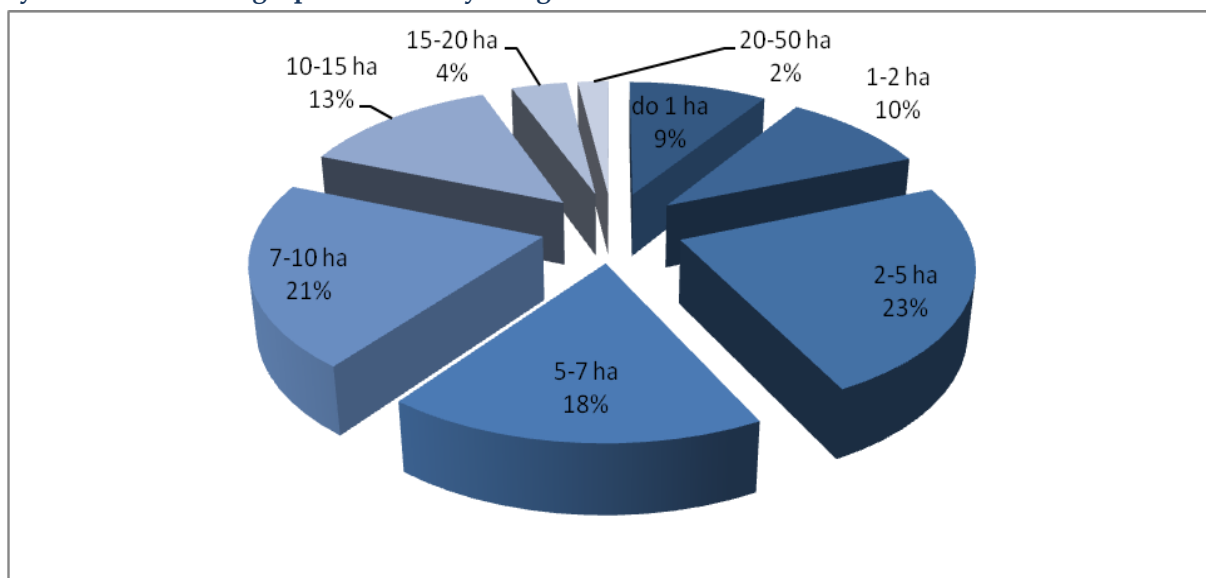
Wykres 12. Podstawowe kierunki hodowli zwierząt wg sztuk

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Rolnictwo w gminie jest rozdrobnione i mało efektywne. Łącznie funkcjonuje ponad tysiąc gospodarstw rolnych, z czego ponad 81% to gospodarstwa o wielkości od 1 do 10 ha. Jest tylko 1 gospodarstwo o areale wyższym niż 30 ha. Przewagę mają gospodarstwa o powierzchni 2-5 ha (241). Średnia wielkość gospodarstwa rolnego w gminie jest więc niższa niż w województwie (6,9 ha).

Wykres 13. Wielkość gospodarstw rolnych wg areалу

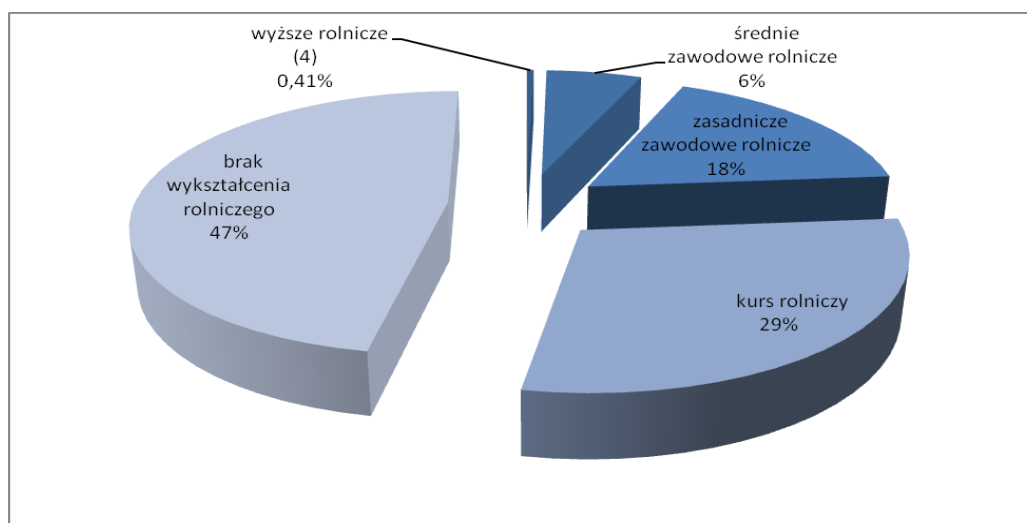
Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Szacuje się, że tylko niewiele ponad 20% gospodarstw rolnych w gminie produkuje towar na rynek, pozostałe zaś zajmują się produkcją rolną wyłącznie na własne potrzeby. Wśród gospodarstw rolnych dominują tradycyjne metody produkcji, bez nadmiernego stosowania środków chemicznych do nawożenia i ochrony upraw. Czynnikiem ten może być atutem do rozwoju rolnictwa ekologicznego. Niestety na terenie gminy funkcjonuje tylko jedno certyfikowane gospodarstwo ekologiczne we wsi Wielkolas.

Niewielki jest również odsetek gospodarstw starających się różnicować swoją działalność rolną. Ocenia się, że tylko około 90 gospodarstw rolnych (8,7%) prowadzi działalność pozarolniczą. Główne obszary działalności pozarolniczej to: handel (31 gospodarstw), przetwórstwo przemysłowe (11), budownictwo (7) oraz transport i magazynowanie (6). Na terenie gminy nie funkcjonuje ani jedno gospodarstwo zajmujące się działalnością agroturystyczną.

O słabości sektora rolnego świadczy również niekorzystna struktura wykształcenia rolników. Prawie połowa gospodarstw rolnych prowadzona jest przez osoby nie posiadające wykształcenia rolniczego. Tylko w czterech przypadkach gospodarstwa rolne prowadzone są przez osoby z kierunkowym wykształceniem wyższym. Niskie wykształcenie rolników prowadzących gospodarstwa rolne jest jednym z powodów niskiej efektywności sektora rolnego i braku jego specjalizacji.

Wykres 14. Liczba gospodarstw rolnych wg wykształcenia rolniczej osoby kierującej

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

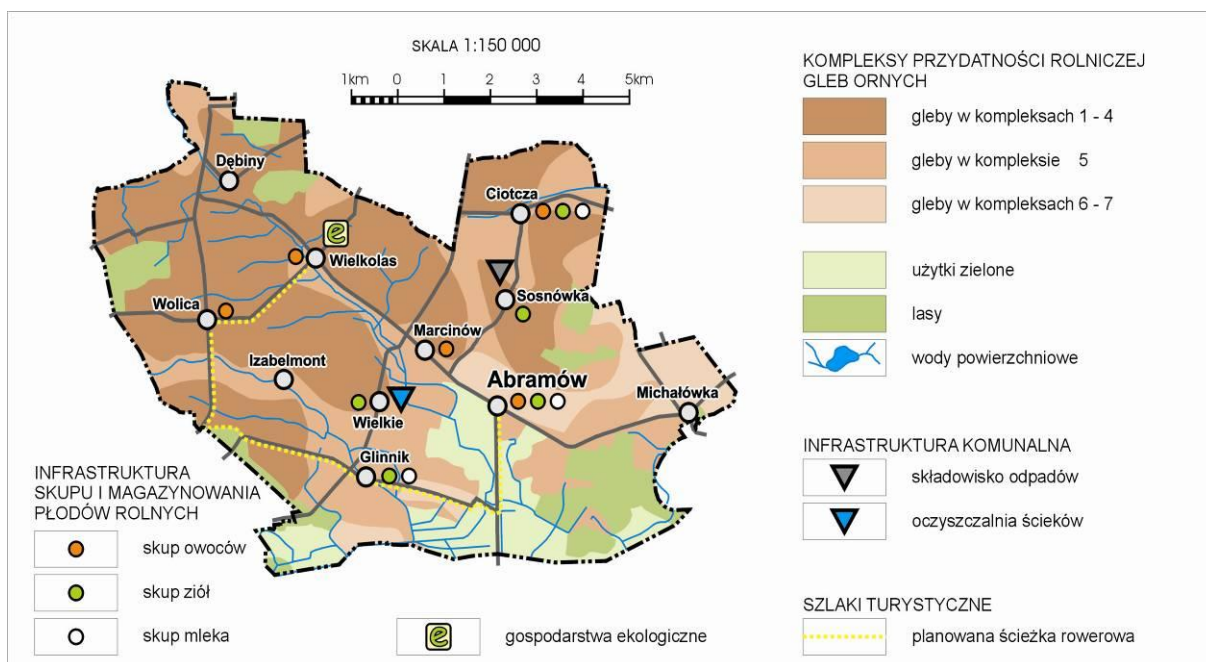
Gospodarstwa rolne są stosunkowo dobrze wyposażone w sprzęt rolniczy. Gmina dobrze wypada na tle województwa i kraju, jeżeli chodzi o wyposażenie gospodarstw w ciągniki, kombajny zbożowe i kombajny ziemniaczane, gorzej w przypadku samochodów ciężarowych.

Tabela 1. Ilość sprzętu rolniczego przypadająca na 100 gospodarstw rolnych

	Ciągniki	Samochody ciężarowe	Kombajny zbożowe	Kombajny ziemniaczane
Polska	46	5	4,2	3
Lubelskie	51	3	4,9	3
Powiat lubartowski	44	2	3,8	1
gmina Abramów	77	3	6,8	3

Większość instytucji otoczenia rolnictwa skupia się w Lubartowie – mieście powiatowym. Oddział ARiMR w Lubartowie obsługuje mieszkańców całego powiatu. Gmina posiada słabo rozwiniętą sieć obsługi rolnictwa. Są to głównie punkty skupu owoców (Abramów, Marcinów, Wolica, Ciotcza, Wielkolas) oraz ziół (Abramów, Sosnówka, Glinnik, Wielkie, Ciotcza). Punkty skupu mleka zostały wyparte przez coraz większą liczbę gospodarstw specjalistycznych posiadających własne zbiorniki chłodzące mleko. Tradycyjne punkty skupu mleka pozostały jedynie w Abramowie, Ciotczy i Glinniku.

Na terenie gminy nie działa żadna grupa producencka, a tylko nieliczni rolnicy są aktywni w organizacjach zrzeszających rolników.

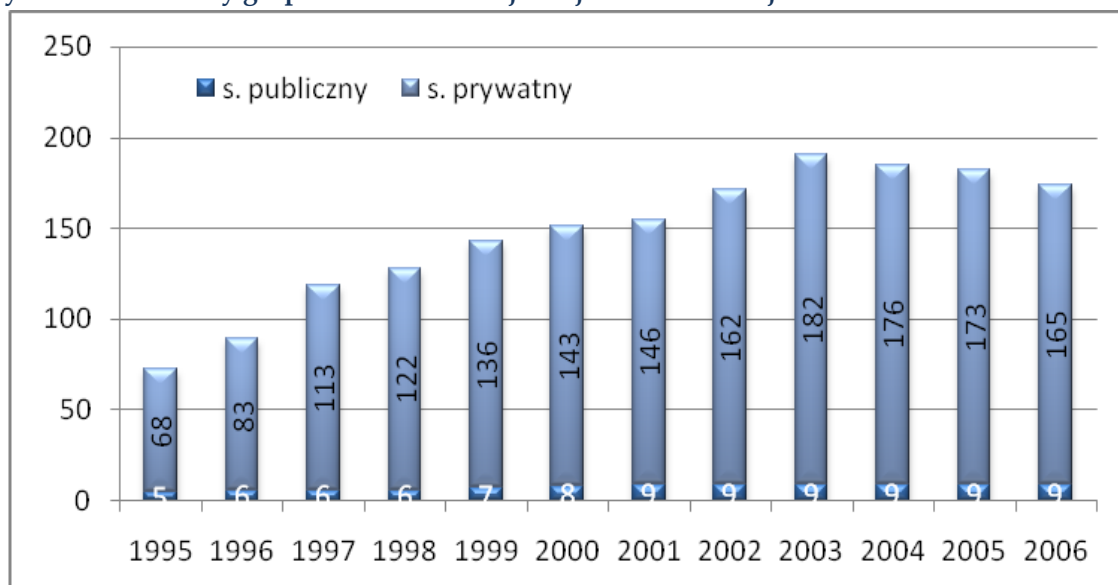

Mapa 4. Uwarunkowania rozwoju sektora rolnego i pozarolnego

SEKTOR POZAROLNICZY

Na koniec 2006 roku na terenie gminy funkcjonowały 174 podmioty gospodarcze zarejestrowanych w systemie REGON, w tym 95% podmiotów to osoby fizyczne prowadzące działalność. Tzw. wskaźnik przedsiębiorczości, liczony liczbą zarejestrowanych podmiotów gospodarczych na 1000 mieszkańców, wynosi 40 i jest niższy niż średnia dla województwa (68 podmiotów) i kraju (95 podmiotów). Przyrost liczby podmiotów w ostatnich latach ilustruje wykres 15.

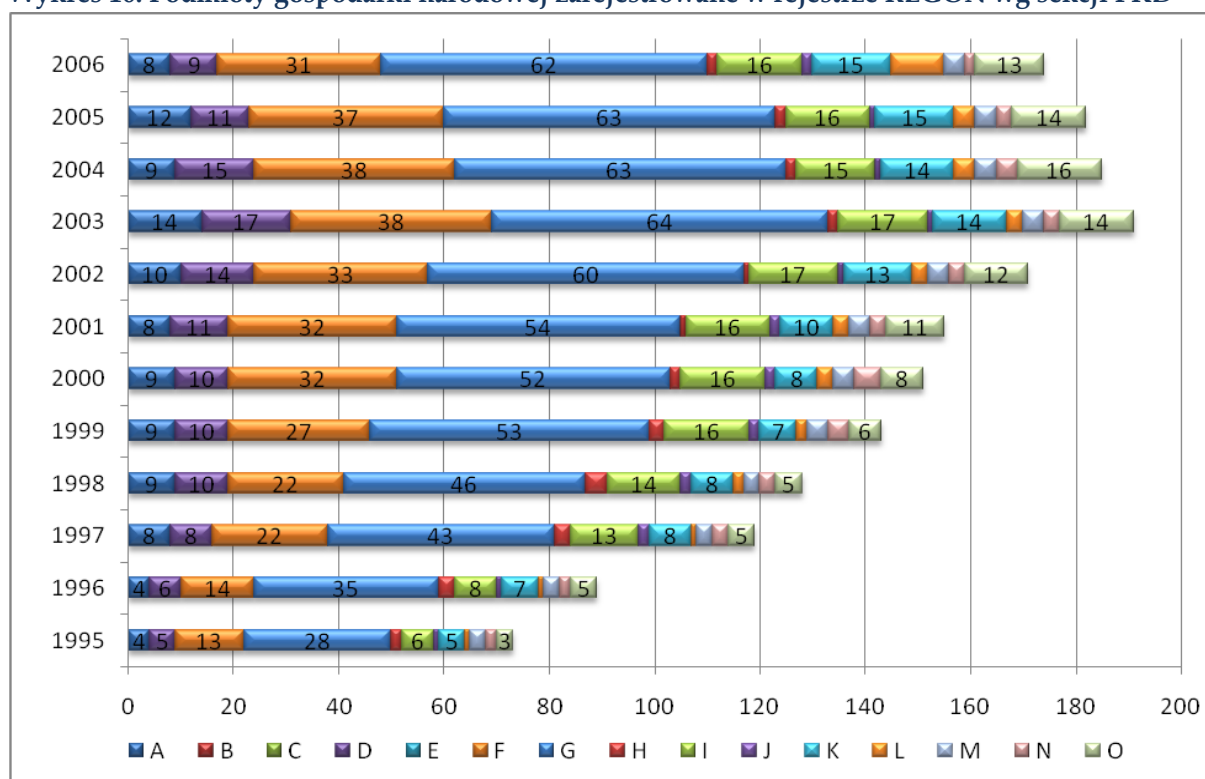
Wykres 15. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Najliczniej reprezentowaną dziedziną działalności jest sekcja G (handel hurtowy i detaliczny oraz naprawa sprzętu), w której działają 62 podmioty. W sekcji F (budownictwo) działa 31 jednostek, zaś w sekcji I (transport, gospodarka magazynowa i łączność) - 16 podmiotów. Najmniej jednostek działa w sekcji N (ochrona zdrowia i pomoc społeczna) - 2 jednostki i H (hotele i restauracje) - 2 jednostki. W sekcji przetwórstwo przemysłowe (sekcja D) działa tylko 9 przedsiębiorstw.

Wykres 16. Podmioty gospodarki narodowej zarejestrowane w rejestrze REGON wg sekcji PKD

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Wspierając procesy restrukturyzacyjne w gminie należy przede wszystkim dążyć do wzrostu liczby przedsiębiorstw w najważniejszych dla rozwoju gminy branżach, tj. budownictwie, drobnym przetwórstwie i usługach rynkowych, w tym w sekcji H (hotele i restauracje).

Na terenie gminy nie działa ani jedna firma z udziałem kapitału zagranicznego. Wynika to nie tylko z braku zainteresowania inwestorów zagranicznych tym obszarem województwa, ale być może jest rezultatem braku terenów inwestycyjnych. Dlatego też w najbliższych latach należy zwrócić szczególną uwagę na promocję gminy oraz jej walorów inwestycyjnych.

ROZWÓJ SEKTORA TURYSTYKI

Rozwój sektora turystyki może być jedną z form wzmocnienia lokalnej gospodarki i tworzenia nowych miejsc pracy poza rolnictwem. Gmina Abramów, chociaż charakteryzuje się przeciętnymi walorami przyrodniczo-kulturowymi, posiada

naturalne predyspozycje do rozwoju turystyki i różnych form wypoczynku indywidualnego. Obszar gminy, szczególnie jego południowa część, może pełnić funkcję zaplecza rekreacyjnego dla Rejonu Lasów Kozłowieckich – obszaru o potencjalnej funkcji turystycznej, kształtującego się wokół Lubartowa i Kozłówki⁵.

Do głównych form turystyki i rekreacji mających realne szanse rozwoju w gminie Abramów należy zaliczyć:

- świąteczny wypoczynek mieszkańców przy wykorzystaniu kompleksów leśnych i przydatnych rekreacyjnie łąk,
- turystyka rowerowa rozwijana ścieżkami rowerowymi (biegnącymi przez Abramów-Glinnik-Wolica-Wielkolas),
- jeździectwo (pojawiające się w oparciu o powstające gospodarstwa agroturystyczne),
- agroturystyka oraz organizacja letniego wypoczynku dla dzieci w szkołach wiejskich,
- budownictwo rekreacyjne w wytypowanych rejonach gminy (w tym we wsiach Abramów i Glinnik).

Rozwój możliwych form turystyki w gminie będzie możliwe poprzez:

- zwiększenie ilości obiektów turystycznych, w tym bazy gastronomiczno-noclegowej, głównie w oparciu o kwatery agroturystyczne,
- lokalizację zabudowy letniskowej, głównie w obrębie istniejącej zabudowy,
- rozwój infrastruktury turystycznej (ścieżki rowerowe, trasy spacerowe, trasy konne, punkty widokowe, urządzenia sportowe, itd.),
- rozwój zaplecza obsługującego turystykę i związanej z nim infrastruktury technicznej,
- podniesienie wizerunku turystycznego obszarów poprzez estetyzację zabudowy i wzbogacenie przyrodnicze terenów wiejskich i poprawę stanu sanitarnego,
- atrakcyjną ofertę turystyczną i efektywne jej promowanie w układzie sieciowym.

2.2.5. INFRASTRUKTURA TECHNICZNA

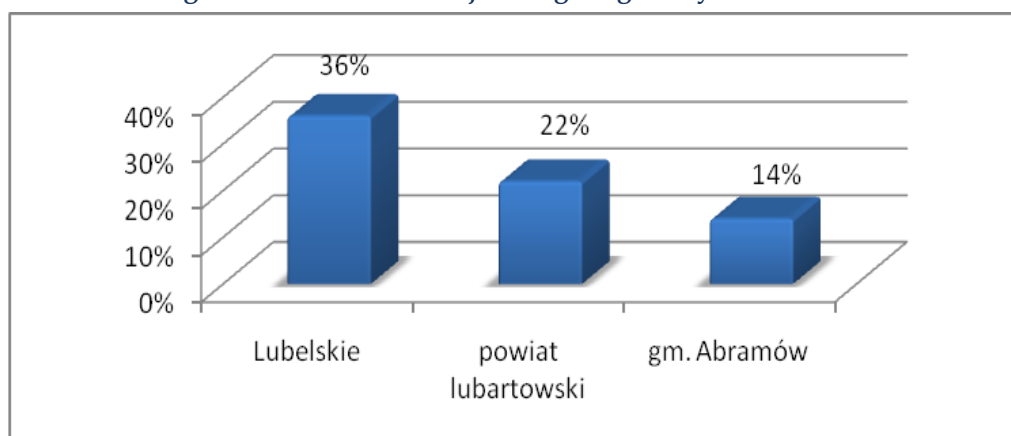
Wyposażenie gminy w podstawową infrastrukturę techniczną decyduje w dużym stopniu o jakości życia mieszkańców i wpływa na atrakcyjność inwestycyjną gminy. Ogólnie należy stwierdzić, że gmina Abramów boryka się z wieloma problemami, jeżeli chodzi o jakość i stopień wyposażenia w podstawową infrastrukturę techniczną. Poniżej dokonano krótkiej analizy głównych elementów składowych infrastruktury technicznej w gminie.

⁵ Koncepcja programowo-przestrzenna rozwoju turystyki i rekreacji – Atrakcyjność turystyczna województwa lubelskiego, Biuro Planowania Przestrzennego styczeń 2007.

INFRASTRUKTURA TRANSPORTOWA I KOMUNIKACYJNA

Na terenie gminy brak jest infrastruktury kolejowej, co powoduje, że przewóz towarów i osób odbywa się w całości w oparciu o transport drogowy. Gmina jest dosyć dobrze wyposażona w infrastrukturę drogową. Łączna długość sieci dróg na terenie gminy wynosi 196 km. Przez gminę nie przebiega żadna droga krajowa ani wojewódzka. Osnowę komunikacji, głównie dla funkcji tranzytowych, tworzą drogi powiatowe o długości prawie 160 km. Około 37 km dróg zaliczanych jest do kategorii dróg gminnych, w tym tylko około 5 km – to drogi gminne o powierzchni twardej.

Wykres 17. Udział dróg o nawierzchni twardej w drogach gminnych

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

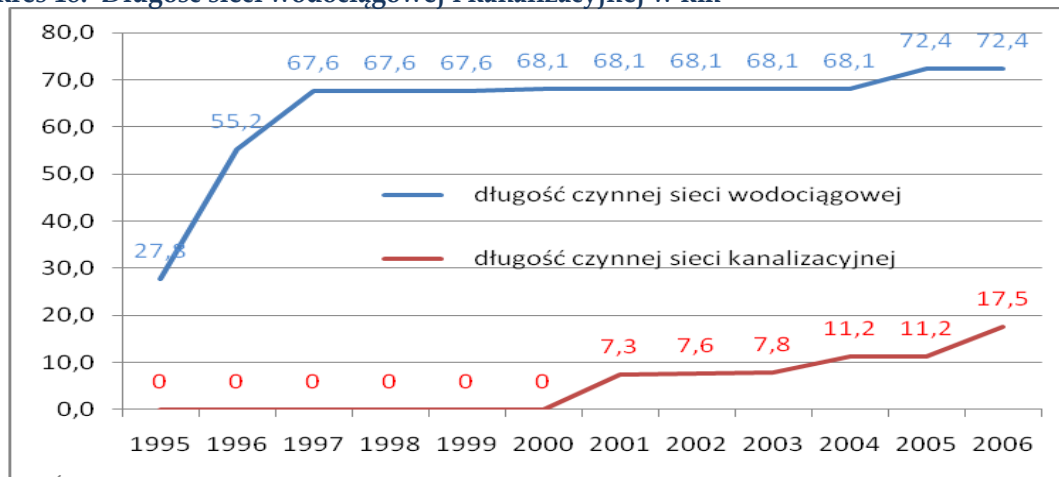
Parametry techniczne i użytkowe większości dróg powiatowych i gminnych nie odpowiadają wymaganym standardom. Wiele odcinków dróg nie posiada dostatecznej nośności - bardzo ważnego parametru technicznego, przy obecnym stałym wzroście przewozu towarów transportem kołowym. Postępująca degradacja dróg wymaga przeprowadzenia prawie na całej sieci dużego zakresu remontów bieżących, poprawy stanu poboczy i odwodnienia oraz uregulowania stanu prawnego pasów drogowych.

Niestety ograniczone możliwości finansowe gminy nie pozwalają nawet na częściowe odtwarzanie stanu technicznego dróg gminnych. Rocznie gmina wydaje około 2 mln złotych na prace remontowe i modernizacyjne dróg gminnych. Tymczasem potrzeby inwestycyjne w tym zakresie są kilkakrotnie większe. Dlatego też niezmiernie ważną kwestią będzie skuteczne pozyskiwanie środków zewnętrznych, dających możliwość przyspieszenia procesu modernizacji dróg w gminie.

GOSPODARKA WODNO-ŚCIEKOWA

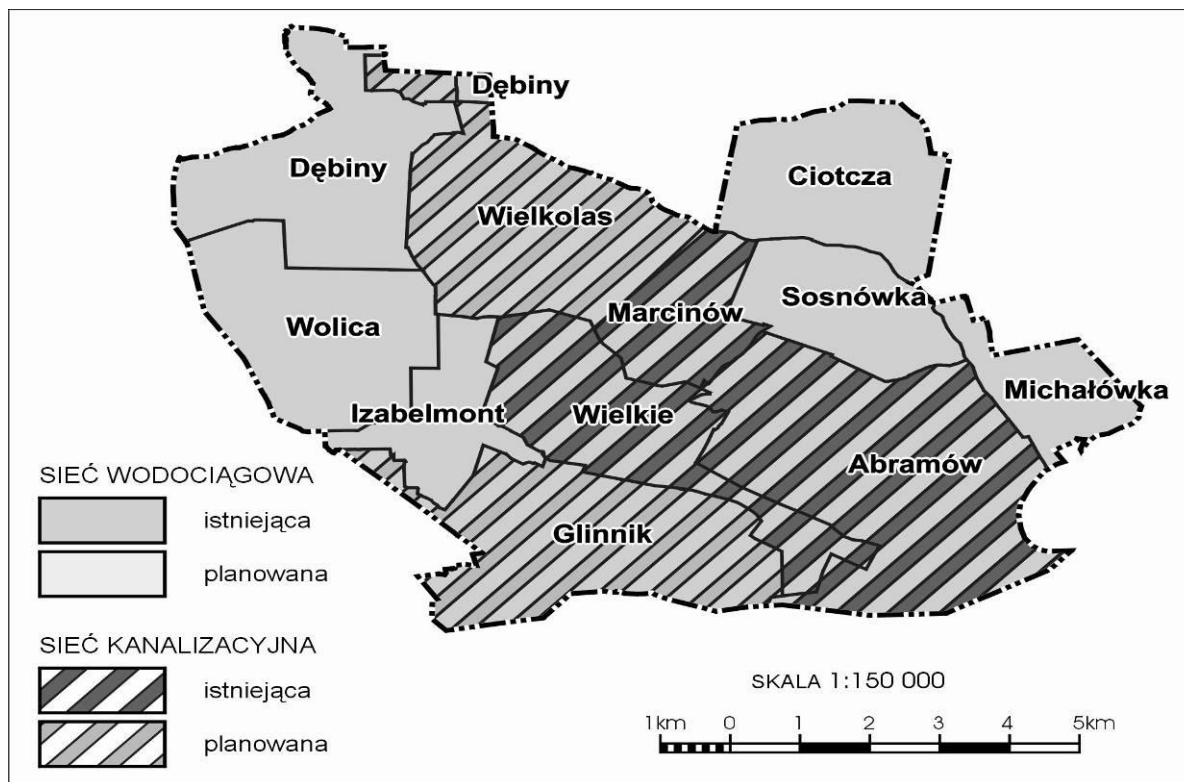
Gmina jest dość dobrze wyposażona w infrastrukturę zaopatrzenia w wodę. Długość sieci wodociągowej wynosi 72,4 km, z której korzysta 3 582 osób. Gmina jest zwodociągowana w 100%, ale nie wszyscy mieszkańcy są podłączeni do sieci wodociągowej.

Wykres 18. Długość sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w km

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Zbiorną siecią kanalizacyjną objęta jest niewielki obszar gminy. Sieć kanalizacyjna położona jest w miejscowościach: Abramów, Marcinów oraz Wielkie-Zaburze. Długość sieci kanalizacyjnej w gminie wynosi już prawie 24 km i jest do niej podłączone około 20% ludności gminy.

Mapa 5. Stopień zwodociągowania i skanalizowania gminy

Gmina dysponuje własną oczyszczalnią ścieków w miejscowości Wielkie. Jest to obiekt biologiczny o przepustowości 300m³/dobę i jest w stanie oczyścić ścieki z terenu całej gminy. Ilość oczyszczanych ścieków komunalnych stopniowo rośnie w miarę rozbudowywania sieci kanalizacyjnej i obecnie kształtuje się na poziomie około 30 m³/dobę).

Według danych uzyskanych w Urzędzie Gminy wynika, że na terenie gminy znajduje się 878 zbiorników bezodpływowych. Biorąc pod uwagę, iż gmina jest skanalizowana w 10 %, co stanowi obsługę 455 mieszkańców, można przypuszczać, iż z szamb korzystać powinno około 4000 mieszkańców gminy. Wynika z tego, że jeden zbiornik bezodpływowy przypada na około 4 do 5 mieszkańców. Przyjmuje się, iż jeden zbiornik bezodpływowy średnio powinien obsługiwać od 3-5 osób. Z uwagi na brak dokładnych informacji na temat stanu technicznego zbiorników przypuszcza się, że duża część szamb wybudowanych w latach wcześniejszych może być nieszczelna. Staje się to dodatkowym mankamentem, z którym należałoby się uporać w celu ochrony środowiska naturalnego przed zanieczyszczeniami ciekłymi.

W ciągu najbliższych lat należy podjąć pilne działania na rzecz pełnego wyposażenia gminy w infrastrukturę kanalizacyjną. Na terenach zwartej zabudowy należy wdrożyć opracowaną koncepcję budowy zbiorczej sieci kanalizacyjnej i postarać się o jej sfinansowanie ze źródeł zewnętrznych. Natomiast w miejscowościach o rozproszonej zabudowie najlepszym rozwiązaniem powinna być instalacja przydomowych oczyszczalni ścieków dostosowana do indywidualnych potrzeb mieszkańców.

GOSPODARKA ODPADAMI KOMUNALNYMI

Na stan środowiska znacząco wpływa gospodarka odpadami. Ocenia się, że rocznie na terenie gminy powstaje około 965 Mg odpadów komunalnych (6% odpadów w powiecie lubartowskim). Szacuje się, że w najbliższych latach ilość odpadów komunalnych w gminie będzie nieznacznie rosła i w 2012 roku wyniesie 1 100 Mg⁶.

Na terenie gminy zbiera się rocznie ok. 740 Mg odpadów komunalnych oraz około 0,3 Mg odpadów ulicznych. Cała masa zebranych odpadów komunalnych deponowana jest na składowisku odpadów w Rokitnie (gm. Lubartów) i w Sosnówce (gm. Abramów). Pozostałe odpady są spalane, gromadzone w obrębie poszczególnych posesji, częściowo kompostowane, ale także wywożone na dzikie wysypiska śmieci. Na terenie gminy prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów użytkowych z wykorzystaniem 10 kontenerów.

⁶ Plan gospodarki odpadami dla gminy Abramów na lata 2007 – 2010

W ciągu najbliższych lat należy doprowadzić do wdrożenia sprawnego systemu zbiórki, segregacji i unieszkodliwiania odpadów w gminie Abramów. Oprócz zamknięcia gminnego składowiska w Sosnówce i przekierowania strumienia odpadów na składowisko w Rokitnie, ważnym elementem efektywnej gospodarki odpadami powinny być działania uświadamiające mieszkańców gminy w zakresie właściwego postępowania z powstającymi w ich gospodarstwach odpadami.

INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA I GAZOWA

Stan infrastruktury elektroenergetycznej w gminie jest zadawalający. Głównym źródłem zasilania (GPZ) jest Lubartów, natomiast redukcja sieci (RS) znajduje się w Michowie. Źródłem zasilania gminy w energię elektryczną jest GPZ Michów, które odbywa się za pomocą sieci średniego napięcia 15kV o długości 97 km oraz niskiego napięcia o długości 84 km. Obecnie nie notuje się problemów niedoboru energii elektrycznej na terenie gminy. Praktycznie każdy indywidualny odbiorca może zostać podłączony do sieci energetycznej. W dłuższej perspektywie należy jednak liczyć się z inwestycjami w zakresie infrastruktury niskonapięciowej, której stan techniczny z roku na rok się pogarsza.

Na terenie sąsiedniej gminy Michów przebiega sieć gazowa wysokoprężna krajowego systemu dystrybucji gazu ziemnego. Od sieci magistralnej wybudowano odgałęzienie biegnące w kierunku gminy Abramów, a w jej granicach odgałęzienie przebiega przez grunty wsi Michałów do stacji redukcyjnej w Abramowie. Planuje się, że stacja ta będzie źródłem zasilania rozdzielczej sieci niskoprężnej dla wszystkich miejscowości gminy Abramów. Na terenie nie funkcjonuje obecnie ani jeden kilometr sieci rozdzielczej. Docelowo przewiduje się gazyfikację całego obszaru gminy. Koszt planowanych inwestycji szacowany jest na ponad 20 mln zł.

Na terenie sąsiedniej gminy Michów przebiega sieć gazowa wysokoprężna krajowego systemu dystrybucji gazu ziemnego. W planach zagospodarowania przestrzennego gminy przewidziana jest budowa odgałęzienia od sieci magistralnej biegnącego w kierunku gminy Abramów. Odgałęzienie to będzie przebiegało przez grunty wsi Michałów do stacji redukcyjnej w Abramowie. Planuje się, że stacja ta będzie źródłem zasilania rozdzielczej sieci niskoprężnej dla wszystkich miejscowości gminy Abramów.

Na terenie nie funkcjonuje obecnie ani jeden kilometr sieci rozdzielczej. Docelowo przewiduje się gazyfikację całego obszaru gminy. Koszt planowanych inwestycji szacowany jest na ponad 20 mln zł.

INFRASTRUKTURA TELEKOMUNIKACYJNA

Dostępność mieszkańców gminy do infrastruktury telekomunikacyjnej systematycznie poprawia się. Dzieje się tak za sprawą rozwoju telefonii stacjonarnej (TP S.A.), jak i coraz powszechniejszego dostępu mieszkańców do usług telefonii

komórkowej. Ze względu na stosunkowo bliskie położenie Lublina oraz przebiegające w pobliżu gminy główne drogi cały obszar jest objęty zasięgiem wszystkich funkcjonujących w Polsce sieci telefonii komórkowej (GSM/GPRS). Terytorium jest ponadto objęte możliwością bezprzewodowego przesyłu danych z podwyższoną szybkością (EDGE).

Dostęp mieszkańców gminy do usług internetowych pozostaje w dalszym ciągu utrudniony. Urząd gminy, szkoły, biblioteka oraz ośrodek zdrowia mają dostęp do szerokopasmowego internetu oferowanego przez Telekomunikację Polską S.A. Poza TP S.A. na terenie gminy nie działa ani jeden operator lokalny oferujący usługi w zakresie łączności internetowej. Trudno dokładnie oszacować liczbę osób korzystających z internetu, ale biorąc pod uwagę dosyć wysokie opłaty abonamentowe, należy sądzić, że jest to ciągle niewielki odsetek mieszkańców.

Dalszy rozwój społeczeństwa informacyjnego na terenie gminy będzie uzależniony od ograniczenia bariery ekonomicznej w dostępie do internetu oraz od efektywnego informatyzowania administracji w gminie, połączonej z procesem uświadamiania i uczenia się mieszkańców jak korzystać z usług i technologii informacyjnych.

2.2.6. INFRASTRUKTURA SPOŁECZNA

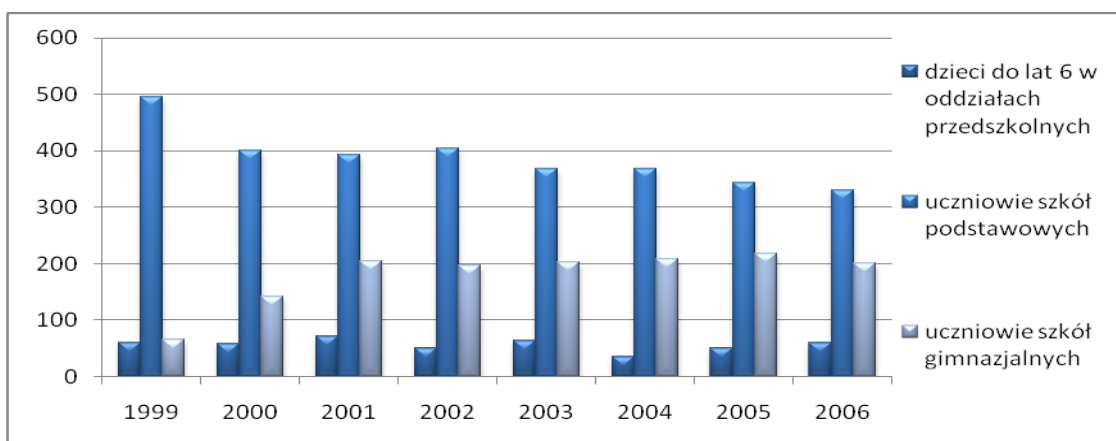
INFRASTRUKTURA EDUKACYJNA

Gmina dysponuje stosunkowo dobrze rozwiniętą siecią placówek oświatowo – wychowawczych. Ogółem funkcjonują trzy szkoły podstawowe sześcioklasowe i jedno gimnazjum. W gminie nie funkcjonują samodzielne placówki wychowania przedszkolnego. Natomiast przy każdej szkole działają oddziały przedszkolne, do których uczęszcza 100% dzieci w wieku 6 lat. Łącznie edukacją przedszkolną objętych jest 60 dzieci w wieku od 3 do 6 lat, co stanowi nieco ponad 30% populacji dzieci (średnia dla województwa wynosi prawie 36%).

Infrastruktura edukacyjna jest dosyć dobrze dostosowana do liczby uczniów. Łącznie do szkół podstawowych uczęszcza 330 dzieci, zaś do szkół gimnazjalnych – 201 uczniów. Średnio na jeden oddział w szkole podstawowej przypada nieco ponad 18 uczniów (przy 18 uczniach średnio w województwie), natomiast w gimnazjum na jeden oddział przypada 22 uczniów (podczas gdy wskaźnik ten dla województwa kształtuje się na poziomie 24 uczniów).

Liczba uczniów w szkołach systematycznie spada i ta tendencja będzie się utrzymywać w ciągu najbliższych lat. Kształtowanie się liczby uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjum na przestrzeni ostatnich lat przedstawiono na wykresie 19.

Wykres 19. Liczba uczniów w oddziałach przedszkolnych, szkołach podstawowych i gimnazjum

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Wyposażenie szkół w komputery jest bardzo dobre i wynosi 100% (przy średnich dla województwa kształtujących się odpowiednio 77% i 76%). Dostępność uczniów do komputerów jest znacznie lepsza niż w województwie i kraju. Średnio w szkołach podstawowych na jeden komputer przypada 10 uczniów, zaś w gimnazjach 11 uczniów.

INFRASTRUKTURA SPORTOWA

Gmina jest stosunkowo dobrze wyposażona w infrastrukturę sportową. Wszystkie szkoły podstawowe posiadają sale gimnastyczne i boiska sportowe. Natomiast problemem jest brak odpowiedniego zaplecza sportowego dla gimnazjum, dla którego w najbliższym czasie należy wybudować salę gimnastyczną wraz z towarzyszącymi boiskami.

INFRASTRUKTURA KULTURY

W skład gminnej infrastruktury kultury wchodzi przede wszystkim Gminna Biblioteka Publiczna oraz strażnice (remizy strażackie). Na terenie gminy niestety nie funkcjonuje gminny ośrodek kultury.

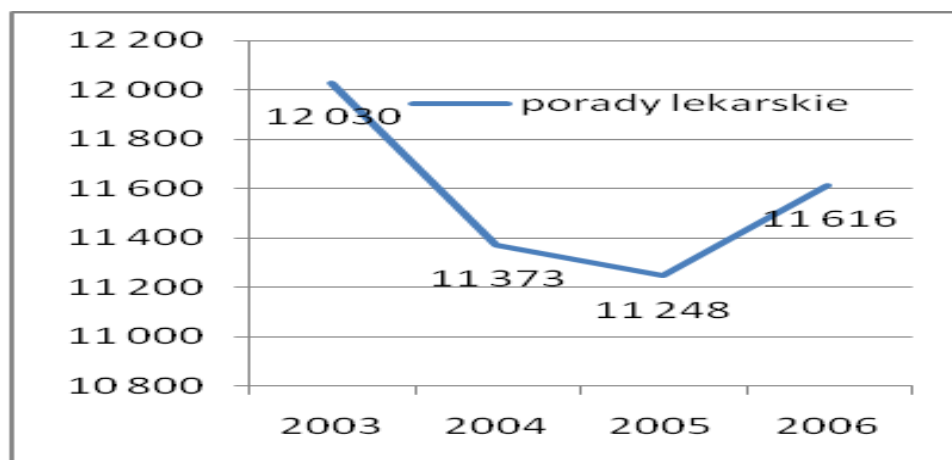
Oprócz placówek szkolnych, ważną rolę w szerzeniu działalności kulturalno-oświatowej w gminie pełni Gminna Biblioteka Publiczna w Abramowie oraz filia w Wielkolesie. Na jedną placówkę przypada 2 172 osób (czyli średnio cztery razy mniej niż w województwie). Księgozbiór biblioteki liczy prawie 15 tys. woluminów i każdego roku wzbogaca się o nowe zbiory. Ogólnie w bibliotece zarejestrowanych jest około 1000 czytelników, czyli około 22% społeczeństwa, przy średniej dla województwa wynoszącej 20%. Jeden czytelnik w ciągu roku wypożycza średnio 25 książek, podczas gdy w województwie średnia wypożyczeń wynosi 19 książek.

Ważną funkcję kulturalną w życiu mieszkańców gminy pełnią również remizy strażackie, funkcjonujące przy jednostkach Ochotniczych Straży Pożarnych (OSP). W gminie funkcjonuje 8 remiz strażackich, w tym tylko dwie dysponują pełnym zapleczem socjalnym. Oprócz wypełniania ważnych zadań z zakresu bezpieczeństwa publicznego, strażnice są zwykle najważniejszym centrum życia kulturalnego na wsi. Stanowią też doskonale narzędzie do mobilizowania (szczególnie młodych ludzi) do aktywności społecznej. Dlatego należy zadbać o właściwe funkcjonowanie remiz strażackich i ich doposażenie w niezbędny sprzęt i środki.

INFRASTRUKTURA OCHRONY ZDROWIA I OPIEKI SPOŁECZNEJ

Dostęp mieszkańców gminy do usług medycznych jest dosyć dobry. W gminie działa jedna niepubliczna przychodnia lekarska oraz dwa gabinety lekarskie. Na jedną przychodnię przypada zatem prawie 4,5 tys. mieszkańców. Jest to wskaźnik prawie 2,5 razy wyższy niż średnia w województwie (1800 osób na 1 przychodnię), ale należy pamiętać, że spora część mieszkańców gminy korzysta z usług placówek opieki zdrowotnej w Lubartowie i Lublinie.

Wykres 20. Liczba przyjęć w poradniach lekarskich

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Gorszy jest natomiast dostęp mieszkańców gminy do punktów aptecznych. Na terenie gminy działa tylko 1 apteka. Tym samym na jedną aptekę przypada statystycznie 4,5 tys. osób, podczas gdy średnia dla województwa wynosi 2,7 tys. osób.

W gminie działa Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej, z usług którego korzysta około 12% ludności gminy. Pomoc udzielana jest głównie w formie zasiłków pieniężnych, pomocy rzeczowej, poradnictwa specjalistycznego oraz posiłków dla dzieci. Głównymi powodami przyznania pomocy społecznej są ubóstwo, bezrobocie, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego, długotrwała lub ciężka choroba oraz niepełnosprawność.

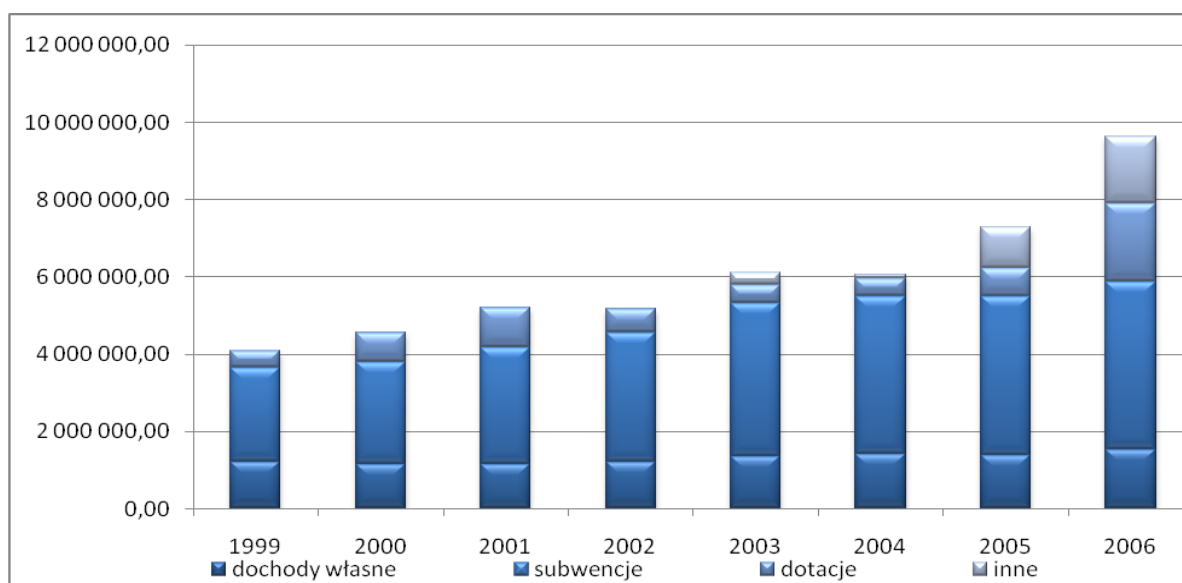
2.2.7. JAKOŚĆ RZĄDZENIA W GMINIE

Zdolność gminy do skutecznego rządzenia i przewyższania problemów rozwojowych stanowi obecnie jedno z głównych wyzwań samorządów lokalnych w Polsce. W niniejszej analizie skoncentrowano się na krótkim omówieniu trzech najważniejszych czynników decydujących o jakości rządzenia w gminie, tj.: zdolności inwestycyjnej gminy, zaangażowania kapitału społecznego w proces rządzenia gminą oraz stosowanych praktyk planowania strategicznego i promowania gminy na forum krajowym i międzynarodowym.

ANALIZA ZDOLNOŚCI INWESTYCYJNEJ GMINY

Zdolność gminy do inwestowania uzależniona jest głównie od wielkości dochodów oraz struktury wydatków w budżecie gminy. W ciągu ostatnich lat można zaobserwować stały wzrost dochodów gminy Abramów. Wielkość tych dochodów w roku 2006 wyniosła 9,6 mln zł i wzrosła w porównaniu z rokiem 2000 o ponad 100%. Głównymi składnikami dochodów budżetu gminy są wpływy z subwencji (41%) i dochody własne (38,5%). Dotacje celowe z budżetu państwa stanowią niecałe 17%.

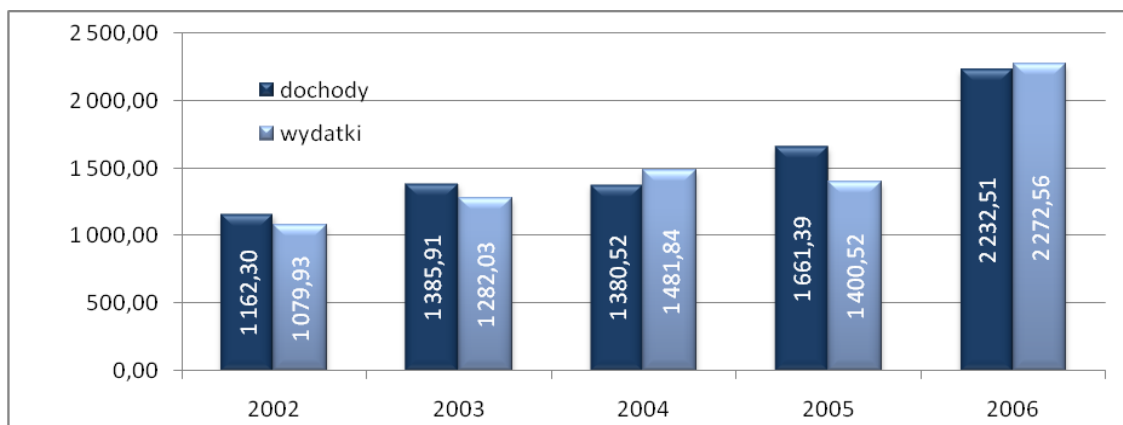
Wykres 21. Dochody gminy Abramów

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Stąły wzrost dochodów w budżecie gminy na przestrzeni ostatnich lat spowodował, że ich wielkość w przeliczeniu na jednego mieszkańca kształtuje się na poziomie 2 230 zł i przekracza już średnią dla województwa wynoszącą 2 040 zł.

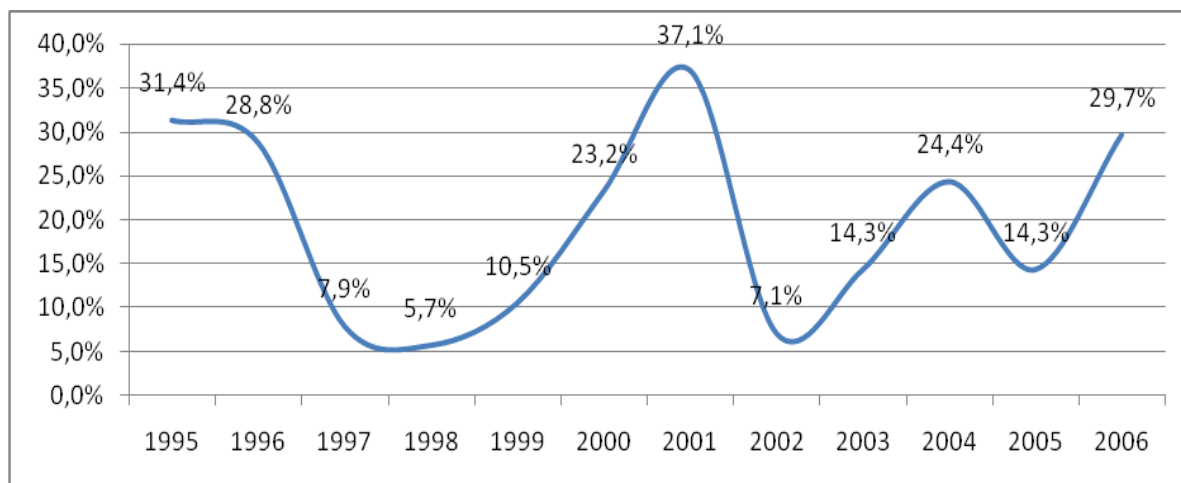
Wykres 22. Dochody i wydatki w przeliczeniu na 1 mieszkańca

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Stosunkowo korzystnie kształtuje się struktura wydatków w budżecie gminy. Większość wydatków budżetu gminy stanowią wydatki bieżące jednostek budżetowych (z czego ponad 40% przeznaczają się na wynagrodzenia pracownicze). Wydatki inwestycyjne na przestrzeni ostatnich lat kształtowały się średnio na poziomie około 25% wydatków ogółem. Jest to znacznie więcej niż średnia dla województwa kształtująca się na poziomie około 18%.

Wykres 23. Wydatki inwestycyjne gminy (jako % budżetu)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych US

Wysoka aktywność inwestycyjna gminy wynika między innymi z możliwości finansowania inwestycji ze źródeł zewnętrznych. W latach 2000-2006 na działania inwestycyjne w gminie udało się pozyskać środki rzędu 6 mln zł. Głównymi źródłami dofinansowania były takie programy jak: SAPARD, ZPORR, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

JAKOŚĆ KAPITAŁU SPOŁECZNEGO GMINIE

Jakość kapitału społecznego i jego zaangażowanie w proces zarządzania wspólnotą gminną jest obecnie jednym z głównych przejawów dobrego rządzenia na poziomie lokalnym. Zwykle kapitał społeczny oceniany jest w takich kategoriach jak: aktywność obywatelska (mierzona między innymi udziałem w wyborach i organizacjach społecznych), zaradność mieszkańców (połączona z chęcią współpracy i pomagania innym, np. w ramach pomocy dobrosąsiedzkiej), poziom wzajemnego zaufania i bezpieczeństwa mieszkańców (również socjalnego), religijność oraz niski poziom występowania patologii społecznych.

Trudno jest jednoznacznie ocenić jakość kapitału społecznego w gminie. Wydaje się, że jest on jednak stosunkowo niski. Za takim stwierdzeniem przemawiają następujące argumenty:

- Niewielki odsetek radnych z wykształceniem wyższym (tylko 13% radnych legitymuje się wyższym wykształceniem),
- Stosunkowo niewielka ilość aktywnie działających organizacji pozarządowych na terenie gminy (9 organizacji zarejestrowanych KRS, co daje nieco ponad 2 organizacje na 1000 mieszkańców, przy średniej dla województwa 2,2),
- Ogólna niechęć mieszkańców do angażowania się w sprawy nowatorskie (niskie wskaźniki samozatrudnienia, brak gospodarstw agroturystycznych i ekologicznych),
- Duży poziom wykluczenia społecznego, połączony często z patologiami społecznymi.

PRAKTYKA PLANOWANIA STRATEGICZNEGO I PROMOWANIA GMINY

O jakości rządzenia w gminie decyduje w dużym stopniu praktyka planowania strategicznego i jakość przygotowywanych dokumentów. Gmina Abramów posiada większość wymaganych prawem dokumentów strategicznych. Ogólna polityka rozwoju gminy prowadzona jest w oparciu o strategię rozwoju opracowaną w 2001 roku i uszczegółowioną w 2004 w postaci *Planu rozwoju lokalnego na lata 2004-2006*. Polityka w zakresie planowania przestrzennego prowadzona jest na podstawie *Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego* oraz *Miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego* (opracowanego w 2005 roku), zaś sprawy związane z ochroną środowiska zostały szczegółowo uregulowane w dwóch dokumentach, tj. *Programie ochrony środowiska na lata 2004-2013* oraz *Planie gospodarki odpadami dla gminy Abramów na lata 2007-2010*.

Brakuje natomiast strategicznego dokumentu regulującego kwestie polityki społecznej (np. programu rozwiązywania problemów społecznych) oraz dokumentu wyznaczającego ramy współpracy gminy z organizacjami pozarządowymi. W przyszłości należy w większym stopniu zadbać o aktualność obowiązujących dokumentów i ich system monitorowania.

Działalność promocyjna gminy jest prowadzona na niewielką skalę. Co prawda funkcjonuje strona internetowa gminy, brakuje jednak w niej akcentów promujących gminę i jej walory. Gmina nie posiada obcojęzycznych materiałów promocyjnych, ani nie uczestniczy w targach międzynarodowych. Nie prowadzi również współpracy międzynarodowej, która jak wiadomo może być ważnym instrumentem promowania się i przyciągania inwestorów z zewnątrz. W przyszłych działaniach należy zatem dążyć do zwiększenia aktywności gminy w zakresie promocji i współpracy międzynarodowej.

2.3. ANALIZA SWOT

Analiza SWOT jest podsumowaniem mocnych i słabych stron gminy wynikających z uwarunkowań wewnętrznych oraz szans i zagrożeń zdeterminowanych w dużej mierze przez czynniki zewnętrzne.

<p style="text-align: center;">Mocne strony</p> <ul style="list-style-type: none"> • Korzystna lokalizacja (bliskość Lublina, Puław i Lubartowa), • Różnorodne i cenne przyrodniczo, środowisko naturalne i krajobrazowe (Lasy Kozłowieckie, Kozi Bór), • Niski stopień degradacji i zanieczyszczenia środowiska (w tym lasów), • Dobre warunki do rozwoju rolnictwa specjalistycznego (produkcja mleka, ziół, itd.), • Wysoki stopień zwodociągowania gminy, • Zwiększający się dostęp do Internetu i telefonii (w tym komórkowej), • Stosunkowo dobrze rozwinięta infrastruktura edukacyjna, • Wolne tereny rekreacyjne do rozwoju różnych form turystyki i rekreacji, • Duża aktywność inwestycyjna gminy i zdolność do pozyskiwania środków z zewnątrz, 	<p style="text-align: center;">Słabe strony</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wyludnianie się gminy oraz niska gęstość zaludnienia, • Niski poziom wykształcenia mieszkańców, • Stosunkowo niska jakość kapitału ludzkiego – duża zależność od transferów socjalnych i pomocy społecznej, • Rozdrobnienie gospodarstw rolnych oraz ich niska dochodowość, • Słabo rozwinięta przedsiębiorczość, • Niski standard nawierzchni dróg w gminie, • Niewielki stopień wyposażenia gminy w sieć kanalizacyjną, • Brak sieci gazowej, • Brak infrastruktury turystycznej (w tym agroturystycznej), • Niska atrakcyjność inwestycyjna i turystyczna gminy,
<p style="text-align: center;">Szanse</p> <ul style="list-style-type: none"> • Wykorzystanie szans rozwoju gminy i jej społeczności wynikających z programów wspólnotowych, • Włączenie się gminy w szeroki nurt rozwoju turystyki w Polsce (promocja, budowa infrastruktury, rozwój różnych produktów turystycznych, itd.), • Modernizacja i postępująca specjalizacja rolnictwa (w tym rolnictwo ekologiczne i specjalistyczne), • Rozwój społeczeństwa informacyjnego (dostęp mieszkańców do informacji, wiedzy i zatrudnienia), 	<p style="text-align: center;">Zagrożenia</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bierność i niechęć mieszkańców do zmiany swojej sytuacji życiowej (zwiększająca się zależność od tzw. transferów socjalnych), • Wyludnianie się wsi oraz postępująca degradacja społeczna, • Postępująca marginalizacja gminy (w tym trudności w dostępie do środków rozwojowych z UE), • Obniżanie się konkurencyjności gminy (spowodowane niskim stanem infrastruktury, niskim poziomem rozwoju przedsiębiorczości, itd.),

3. WIZJA STRATEGICZNEGO ROZWOJU GMINY

Przy określaniu wizji rozwoju gminy wziętą pod uwagę następujące czynniki:

- uwarunkowania zewnętrzne, czyli otoczenie zewnętrzne rozwoju gminy zdefiniowane w analizie SWOT jako potencjalne szanse i zagrożenia,
- uwarunkowania wewnętrzne, określone w analizie SWOT jako mocne i słabe strony gminy,
- obowiązujące dokumenty strategiczne, zarówno te na poziomie gminy, jak i wyższym – na poziomie województwa i kraju,
- kompetencje samorządu gminnego, które stanowią punkt wyjścia do określenia działań i kluczowych projektów dla rozwoju gminy,
- instrumenty i programy finansowe, dostępne dla gminy w ramach obecnej perspektywy Unii Europejskiej,
- konsultacje społeczne, przeprowadzone w formie warsztatów i badań ankietowych (wyniki zostały omówione w Załączniku 1).

Z przeprowadzonej analizy SWOT wynika, że gmina Abramów boryka się z wieloma poważnymi problemami rozwojowymi. Ogólnie można stwierdzić, że problemy te są typowe dla wielu gmin wiejskich w Polsce i dotyczą głównie niedorozwoju podstawowej infrastruktury technicznej oraz niskiej jakości kapitału ludzkiego. Czynniki te mają decydujący wpływ na słabo funkcjonującą gospodarkę lokalną, zdominowaną w dużym stopniu przez rozdrobnione i niedochodowe rolnictwo oraz słabo rozwiniętą przedsiębiorczość pozarolniczą. Z kolei słabo funkcjonująca gospodarka nie jest w stanie zapewnić mieszkańcom wystarczającej ilości miejsc pracy, przez co sytuacja materialna i jakość życia wielu gospodarstw domowych uzależniona jest w zbyt dużym stopniu od dochodów socjalnych.

Z drugiej strony gmina dysponuje pewnymi atutami, które jeśli zostaną we właściwy sposób wykorzystane, mogą doprowadzić do uruchomienia pozytywnych mechanizmów rozwoju gminy. Atuty te to przede wszystkim czysta i różnorodna przyroda, dobre warunki do produkcji wysokiej jakości żywności oraz wolne tereny do rozwoju usług rekreacyjnych.

PRZYJĘTA LOGIKA STRATEGICZNYCH DZIAŁAŃ

Kluczem do zmiany niekorzystnej sytuacji w gminie powinno być przede wszystkim **ukierunkowanie działań na poprawę efektywności lokalnej gospodarki**. Powinno to się odbywać poprzez lepsze wykorzystanie zasobów wewnętrznych gminy, tkwiących chociażby w sektorze rolnym, jak i pozarolnym – na przykład poprzez aktywne wspieranie lokalnej przedsiębiorczości. W swoich strategicznych działaniach gmina powinna również zadbać o poprawę swojej atrakcyjności, po to aby zwiększyć szanse na przyciągnięcie potencjalnych inwestorów i turystów z zewnątrz. Dlatego też należy dążyć przede wszystkim do poprawy stanu infrastruktury drogowej i wodno-kanalizacyjnej oraz stworzenia terenów inwestycyjnych do rozwoju przedsiębiorczości związanej głównie z rekreacją,

turystyką i drobną przetwórczością. Działaniom tym powinna towarzyszyć aktywna promocja gminy oraz poprawa efektywności zarządzania gminą, prowadząca między innymi do jak najlepszego wykorzystywania środków unijnych skierowanych na rozwój samorządów lokalnych w Polsce.

Drugim pożądanym kierunkiem rozwoju gminy powinno być **doprowadzenie do poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego w gminie**. Lepsza jakość kapitału ludzkiego i społecznego wpłynie korzystnie na ogólną atrakcyjność gminy oraz wywoła dodatkowe mechanizmy rozwojowe. Środkiem do osiągnięcia tego celu powinny być nie tylko inwestycje w rozwój infrastruktury społecznej, ale również – a może przede wszystkim – działania nakierowane na podnoszenie poziomu wykształcenia mieszkańców oraz mobilizowanie ich do większej aktywności społecznej.

Należy oczekiwać, iż pozytywne zmiany, jakie zajdą w wyniku realizacji szeregu działań nakierowanych na rozwój gospodarki i zasobów ludzkich, przyczynią się w dłuższej perspektywie czasu do poprawy jakości życia mieszkańców, co jest celem nadrzędnym niniejszej strategii. Uproszczoną logikę strategicznych działań przedstawiono w układzie graficznym poniżej.

POŻĄDANY STAN ROZWOJU GMINY

Zakłada się, że w wyniku wdrożenia działań zaproponowanych w niniejszej strategii, nastąpi zauważalna poprawa sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie. Poniżej dokonano krótkiej projekcji pożądanego stanu rozwoju gminy, do którego należy dążyć wdrażając poszczególne elementy strategii.

Oczekuje się, że gmina Abramów w roku 2015 będzie:

- miejscem bardziej atrakcyjnym do zamieszkania i prowadzenia działalności gospodarczej,
- posiadała bardziej rozwiniętą gospodarką lokalną, charakteryzującą się większą ilością miejsc pracy i bardziej efektywnym rolnictwem,
- miała bardziej wykształconych i aktywnych społecznie mieszkańców,
- borykała się z mniejszym poziomem ubóstwa i wykluczenia społecznego.

Sposób i zakres monitorowania zakładanych zmian został szczegółowo przedstawiono w rozdziale dotyczącym systemu monitorowania realizacji strategii.

4. MISJA ORAZ CELE STRATEGII

W niniejszej strategii obowiązuje hierarchiczny układ celów strategii, składający się z trzech poziomów:

- **misji strategii**, stanowiącej swego rodzaju cel nadrzędny działań strategicznych,
- **celów strategicznych**, pozwalających na strategiczne ukierunkowanie działań gminy w dłuższym horyzoncie czasowym,
- **celów operacyjnych**, uszczegółwiających cele strategiczne i będących podstawą do zaplanowanych działań realizacyjnych.

MISJA STRATEGII

Misja rozwoju gminy wskazuje na cel nadrzędny, do którego należy dążyć realizując poszczególne elementy strategii. Zwykle misja formułowana jest w sposób ogólny i adresowana jest do ogółu osób zamieszkujących daną gminę. W niniejszym dokumencie przyjęto następujące sformułowanie misji rozwoju dla gminy Abramów:

Misją gminy Abramów jest poprawa warunków życia mieszkańców poprzez lepiej funkcjonującą gospodarkę oraz wszechstronny rozwój społeczności lokalnej.

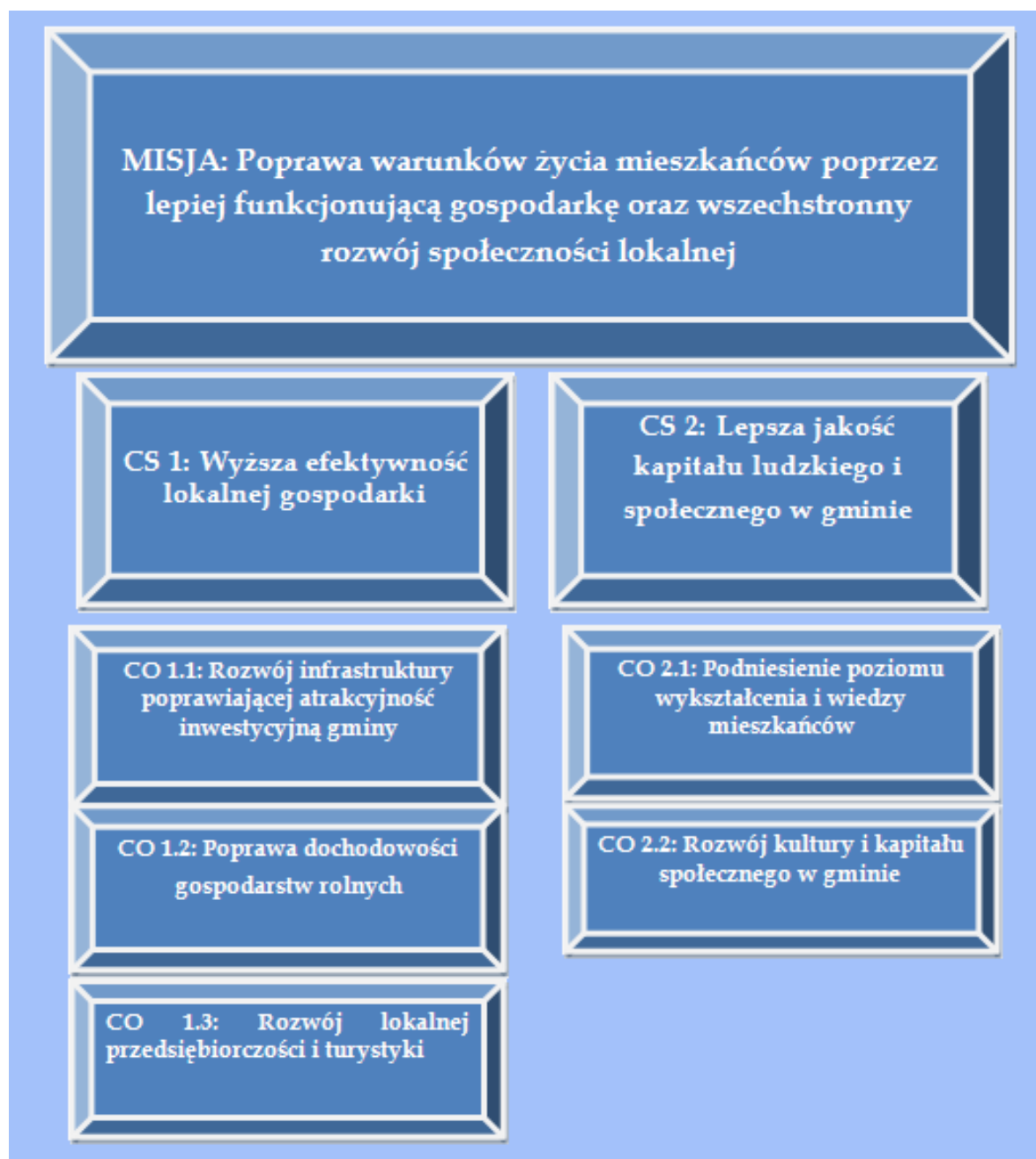
CELE STRATEGII

Misja rozwoju gminy wskazuje na cel nadrzędny, do którego należy dążyć realizując poszczególne elementy strategii. Zwykle misja formułowana jest w sposób ogólny, uszczegóławiany poprzez cele strategiczne i cele operacyjne.

Misja będzie możliwa do spełnienia dzięki realizacji następujących celów strategicznych (CS):

CS 1: Wyższa efektywność lokalnej gospodarki

CS 2: Lepsza jakość kapitału ludzkiego i społecznego w gminie.

Jak już wcześniej wspomniano, niezbędnym warunkiem poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej w gminie jest lepiej funkcjonująca gospodarka lokalna. Od jej rozwoju – zarówno w sferze rolnej, jak i pozarolnej – zależą w dużym stopniu źródła dochodów mieszkańców. Obecnie efektywność lokalnej gospodarki jest bardzo ograniczona, czego przejawem są niskie dochody mieszkańców oraz duży poziom bezrobocia, również tego, ukrytego w rozdrobnionych i mało dochodowych gospodarstwach rolnych. Brak możliwości zatrudnienia powoduje, że duży odsetek osób utrzymuje się ze źródeł niezarobkowych oraz jest zmuszony korzystać z różnych form pomocy społecznej. Niskie źródła utrzymania wpływają negatywnie na ogólne warunki życia mieszkańców, a także często prowadzi do licznych zjawisk patologii i wykluczenia społecznego.

Niestety nie da się zbudować podstaw dobrze funkcjonującej gospodarki bez poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego w gminie. Z analizy SWOT wynika, że jakość kapitału ludzkiego jest dosyć niska i jest jednym z głównych czynników ograniczających rozwój gminy. Ogólnie niskie wykształcenie mieszkańców, a także brak wiedzy i kluczowych kwalifikacji, powoduje, że duży odsetek mieszkańców ma niewielkie szanse na znalezienie zatrudnienia lub założenia własnej działalności gospodarczej. Prowadzi to do ogólnej apatii i niewiary we własne możliwości. Przejawem tego jest niska aktywność obywatelska i niechęć mieszkańców do samoorganizowania się i działania na rzecz społeczności lokalnej.

Wyżej wymienione słabości i bariery będą mogły być w znacznym stopniu ograniczone poprzez działania operacyjne zaproponowane w ramach przyjętych celów strategicznych. W strategii przewidziano realizację następujących celów operacyjnych (CO), w ramach poszczególnych celów strategicznych:

CS 1: Wyższa efektywność lokalnej gospodarki

- CO 1.1: Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy
- CO 1.2: Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych
- CO 1.3: Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki

CS 2: Lepsza jakość kapitału ludzkiego i społecznego w gminie

- CO 2.1: Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców
- CO 2.2: Rozwój kultury i kapitału społecznego w gminie

Cele operacyjne nie mają układu hierarchicznego i będą realizowane równocześnie, w zależności od dostępnych źródeł finansowania oraz zaangażowania się poszczególnych instytucji i podmiotów we wdrażanie strategii.

Przyjęty układ celów jest w pełni zgodny z priorytetami strategicznymi *Strategii Rozwoju Kraju na lata 2007-2015*, a także wpisuje się strukturę celów *Strategii Rozwoju Województwa Lubelskiego na lata 2006-2020*. Uwzględnia również obowiązujące dokumenty strategiczne na poziomie gminnym, tj.: *Program ochrony środowiska dla gminy Abramów na lata 2004-2013* oraz *Plan gospodarki odpadami dla gminy Abramów na lata 2007-2010*.

GŁÓWNE KIERUNKI DZIAŁAŃ W RAMACH CELÓW OPERACYJNYCH

Zaproponowane cele operacyjne będą wdrażane poprzez zestaw działań i kluczowych projektów, zidentyfikowanych i zaakceptowanych przez Radę Gminy w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym, będącym nieodłącznym elementem systemu wdrażania strategii. Poniżej dokonano krótkiej charakterystyki celów operacyjnych, wskazując jednocześnie na główne kierunki działań w obrębie poszczególnych celów oraz typy projektów, możliwych do sfinansowania ze źródeł krajowych i zagranicznych. Z uwagi na fakt, że nie wszystkie zidentyfikowane zadania inwestycyjne będą mogły być sfinansowane z budżetu gminy lub źródeł zewnętrznych, dla niektórych rodzajów inwestycji podano strategiczne kryteria jakimi należy się kierować dokonując wyboru projektów do realizacji.

CEL STRATEGICZNY 1: WYŻSZA EFEKTYWNOŚĆ LOKALNEJ GOSPODARKI

1.1. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy

Podstawą do poprawy konkurencyjności i efektywności lokalnej gospodarki jest dobry stan infrastruktury technicznej. Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom wyposażenia gminy w podstawową infrastrukturę techniczną jest niski. Szczególnie dotyczy to infrastruktury kanalizacyjnej, gazowej oraz drogowej. Brak lub niska jakość tej infrastruktury wpływa negatywnie nie tylko na jakość życia mieszkańców, ale również skutecznie ogranicza funkcjonowanie lokalnej gospodarki oraz obniża atrakcyjność inwestycyjną i turystyczną gminy. Niska atrakcyjność praktycznie uniemożliwia przyciągnięcie inwestycji z zewnątrz, a jest to jeden z warunków modernizacji struktury lokalnej gospodarki i przyspieszenia procesów rozwojowych w gminie.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- modernizacja wybranych elementów infrastruktury drogowej (gminnej oraz powiatowej)⁷,
- inwestycje w zakresie infrastruktury wodno-kanalizacyjnej,
- inwestycje i działania w zakresie uporządkowania gospodarki odpadami (w tym tworzenie systemu zbioru, segregacji i wywozu odpadów komunalnych i niebezpiecznych),
- gazyfikacja wybranych obszarów gminy,

⁷ Realizacja projektów w zakresie modernizacji dróg powiatowych możliwa będzie na podstawie odpowiedniej umowy pomiędzy gminą i powiatem.

- informatyzacja gminy (budowa infrastruktury dostępu do internetu oraz wspieranie rozwoju usług elektronicznych),
- przygotowanie terenów inwestycyjnych (głównie na cele turystyczne i rekreacyjne),
- inne.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (wszystkie rodzaje infrastruktury),
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami),
- Program Rozwoju Polski Wschodniej (infrastruktura szerokopasmowego internetu),
- Ekofundusz (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami),
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (infrastruktura wodno-kanalizacyjna, gospodarki odpadami),
- Fundusz Ochrony Gruntów Rolnych (infrastruktura drogowa),
- inne.

Kryteria wyboru projektów inwestycyjnych

Przy wyborze zadań inwestycyjnych do sfinansowania ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (infrastruktura drogowa i wodno-kanalizacyjna),
- kryteria ekologiczne (infrastruktura wodno-kanalizacyjna i gazowa),
- kryteria równości szans (informatyzacja),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego będzie składany projekt do sfinansowania,
- inne.

1.2. Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych

Gmina Abramów ma charakter typowo rolniczy, w której ciągle ponad połowa mieszkańców utrzymuje się z rolnictwa. Sektor ten cechuje się jednak coraz niższymi dochodami i jest w dużym stopniu zdominowany przez małe i słabo wyposażone gospodarstwa rolne. Gospodarstwa te produkują głównie na własne potrzeby i w dużym stopniu uzależnione są od dochodów socjalnych (tj. emerytur, rent i dopłat bezpośrednich).

Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych będzie jednym z podstawowych warunków zwiększenia efektywności lokalnej gospodarki. Z jednej strony rynek i konkurencja będzie wymuszała zaprzestanie działalności wielu gospodarstw rolnych, z drugiej zaś będzie następował powolny proces konsolidacji i specjalizacji sektora rolnego w gminie. Ważne jest, aby działania wynikające ze niniejszej strategii

mogły nie tylko łagodzić trudne procesy restrukturyzacyjne zachodzące w rolnictwie, ale również przyczyniać się do zwiększenia konkurencyjności i specjalizacji gospodarstw większych, zdolnych utrzymać się na rynku i dostosować się do wymogów Wspólnej Polityki Rolnej. Należy również zadbać o rozwój gospodarstw mniejszych, szukając dla nich szans przetrwania w takich niszach jak: rolnictwo ekologiczne, agroturystyka oraz odnawialne źródła energii.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów⁸:

- podnoszenie wiedzy i kwalifikacji rolników (w tym rolników młodych) w zakresie prowadzenia gospodarstwa i jego modernizacji,
- wspieranie procesu zwiększania powierzchni gospodarstw rolnych (scalanie gruntów, przekazywanie gospodarstw za renty strukturalne, itd.),
- wspieranie procesu różnicowania działalności gospodarstw rolnych (szkolenia przekwalifikowujące, agroturystyka, produkcja surowca energetycznego, drobne przetwórstwo produktów rolnych i leśnych, zalesianie gruntów rolnych, itd.)
- rozwój rolnictwa ekologicznego (zmiana metody upraw, certyfikacja produkcji, promocja, itd.)
- wspieranie instytucji otoczenia rolnictwa (zrzeszanie się rolników, grupy producenckie, infrastruktura skupu i przetwórstwa produktów rolnych, itd.)
- inne.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (wszystkie rodzaje działań),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (szkolenia rolników w zakresie przekwalifikowania się na inne zawody)
- Ekofundusz (produkcja energii ze źródeł odnawialnych)
- Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej (ekologiczne formy produkcji rolnej),
- inne.

Kryteria wyboru realizowanych projektów

Większość zaplanowanych działań w ramach tego celu będzie realizowana przez instytucje i podmioty niezależne od samorządu gminnego. Prawie wszystkie działania będą finansowane z Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich, w oparciu o ściśle określone kryteria. Dlatego też, głównym zadaniem władz gminnych będzie

⁸ Nie wszystkie działania realizowane w ramach tego celu operacyjnego są w kompetencjach samorządu gminnego. Strategia jednak stara się uwzględnić wszelkie działania, które kompleksowo przyczyniają się do realizacji jej celów.

przede wszystkim promocja dostępnych działań i zachęcenie wszystkich objętych programem do skorzystania z dostępnych form pomocy na modernizację sektora rolnego.

1.3. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki

Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom rozwoju przedsiębiorczości w gminie jest dosyć niski. Wpływa to negatywnie na niskie wskaźniki zatrudnienia w sektorze pozarolniczym i w konsekwencji prowadzi do coraz większego ubożenia mieszkańców. Z drugiej strony istnieją realne szanse na rozwój sektora małej i średniej przedsiębiorczości, szczególnie w takich obszarach jak: turystyka i rekreacja, usługi na rzecz rolnictwa i leśnictwa oraz rzemiosło i mała przetwórczość. Gmina posiada znaczny potencjał do rozwoju tych sektorów i będzie miała dostęp do różnego rodzaju instrumentów wspierania małej i średniej przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- aktywne wspieranie istniejących i potencjalnych przedsiębiorców w pozyskiwaniu środków na rozwój,
- wspieranie rozwoju infrastruktury turystycznej (w tym bazy noclegowo-gastronomicznej, szlaków turystycznych, ścieżek rowerowych, odnowa obiektów zabytkowych i lokalnych pomników historii, itd.),
- rozwój lokalnych produktów turystycznych (potrawy regionalne, tradycyjne produkty rękodzielnicze, itd.),
- aktywna promocja gminy na forum krajowym i międzynarodowym,
- inne.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (wspieranie przedsiębiorczości pozarolniczej na obszarach wiejskich oraz odnowy wsi),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (dotacje inwestycyjne dla małych i średnich przedsiębiorstw, rozwój infrastruktury turystycznej, współpraca międzynarodowa, promocja),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (szkolenia i wsparcie dla przedsiębiorstw oraz osób rozpoczynających działalność gospodarczą),
- Program Rozwoju Polski Wschodniej (ścieżki rowerowe, promocja w układzie Polski Wschodniej),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa 'Polska-Białoruś-Ukraina' (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie rozwoju przedsiębiorczości i turystyki),
- inne.

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw, infrastruktura turystyczna),
- kryteria równości szans (dotacje inwestycyjne dla przedsiębiorstw),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego będzie składany dany projekt do sfinansowania,
- inne.

CEL STRATEGICZNY 2: LEPSZA JAKOŚĆ KAPITAŁU LUDZKIEGO I SPOŁECZNEGO W GMINIE

2.1. Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców

Niski poziom wykształcenia mieszkańców jest jednym z głównych czynników hamujących rozwój gminy Abramów. Słabe wykształcenie ogranicza aktywność gospodarczą i obywatelską mieszkańców oraz często prowadzi do ubóstwa i wykluczania społecznego. Należy zatem dążyć do podniesienia wskaźników wykształcenia mieszkańców, zarówno w systemie szkolnym, jak i pozaszkolnym poprzez różne formy kształcenia ustawicznego. Podjęte działania powinny być nakierowane nie tylko na rozwój infrastruktury edukacyjnej i sportowej, ale również dotyczyć szerokiej problematyki jakości kształcenia i wsparcia młodzieży (w tym młodzieży najbardziej uzdolnionej i w wieku przedszkolnym).

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- dostosowanie infrastruktury edukacyjnej i sportowej gminy do zmieniających się standardów i potrzeb (modernizacja budynków, dostosowanie boisk sportowych, itd.),
- podnoszenie jakości kształcenia w szkołach (doskonalenie kadr nauczycielskich, komputeryzacja i wyposażenie szkół w niezbędny sprzęt, wymiana młodzieży i współpraca międzynarodowa szkół, itd.),
- wspieranie edukacji przedszkolnej (rozwój niezbędnej infrastruktury przedszkolnej, promocja edukacji przedszkolnej wśród mieszkańców, itd.),
- wyrównywanie szans edukacyjnych młodzieży (zajęcia wyrównawcze, zasiłki dla rodzin najuboższych, systemy stypendialne dla młodzieży gimnazjalnej, itd.),
- promocja różnych form edukacji pozaszkolnej (kształcenie ustawiczne osób starszych, edukacja na odległość, itd.),
- inne

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (infrastruktura sportowa),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (infrastruktura edukacyjno-sportowa, współpraca międzynarodowa szkół),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (podnoszenie jakości kształcenia, doskonalenie kadry nauczycielskiej, systemy stypendialne dla uczniów, doposażenie szkół w sprzęt, itd.),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa Polska Białoruś Ukraina (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie edukacji, wymiany młodzieży, itd.),
- Program Wspólnotowy *Comenius* (wymiana doświadczeń w zakresie kształcenia szkolnego na poziomie podstawowym),
- Program Wspólnotowy *Młodzież w działaniu* (współpraca młodzieży szkolnej na całym obszarze Unii Europejskiej),
- inne.

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne i demograficzne (infrastruktura edukacyjna i sportowa),
- kryteria równości szans (systemy stypendialne),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego dany projekt będzie mógł być finansowany,
- inne.

2.2. Rozwój kultury i kapitału społecznego w gminie

O rozwoju gminy w coraz większym stopniu decydują również takie czynniki jak kultura i kapitał społeczny. Kultura pozwala na kształtowanie postaw i zachowań ludzkich oraz jest nieodłącznym elementem procesu kształcenia ludzi. Lokalne tradycje kulturowe i instytucje je promujące stanowią ponadto ważny zasób rozwoju sektora usług turystycznych. Z kolei kapitał społeczny to przede wszystkim więź między ludźmi, stopień zaufania między nimi, a także umiejętność i chęć współdziałania. Wysoki poziom kultury i kapitału społecznego wpływa na jakość rządzenia w gminie, wyzwala w ludziach kreatywność, a także przyczynia się do ograniczenia patologii i wykluczenia społecznego.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że poziom kapitału społecznego w gminie Abramów jest dosyć niski. Przejawem tego jest między innymi niewielka ilość organizacji pozarządowych aktywnie działających na terenie gminy, niski poziom aktywności gospodarczej, a także ogólna niechęć i bierność mieszkańców w rozwiązywaniu wspólnych problemów. Zatem kluczem do przełamania tych wszystkich negatywnych zjawisk powinno być uruchomienie działań, które w dłuższej perspektywie zmobilizują ludzi do większej aktywności i pozwolą na oddolną realizację wspólnych inicjatyw na rzecz społeczności gminy.

Główne kierunki działań / typy projektów

W ramach powyższego celu operacyjnego będą realizowane następujące działania / typy projektów:

- rozwój instytucji kultury (modernizacja niezbędnej infrastruktury, w tym GOK i strażnic OSP, doposażenie w niezbędny sprzęt, wspieranie najważniejszych imprez kulturalnych, itd.),
- aktywne wspieranie partnerstw i inicjatyw oddolnych na rzecz rozwoju gminy lub wsi (formalnych i nieformalnych),
- prowadzenie efektywnej polityki społecznej (prowadzącej do integracji i aktywizacji osób zagrożonych wykluczeniem),
- zwiększanie świadomości mieszkańców wokół najważniejszych problemów rozwoju gminy (ekologia, zdrowie i bezpieczeństwo, przedsiębiorczość, integracja europejska, itd.),
- poprawa jakości rządzenia w gminie (doskonalenie kadr administracji lokalnej, rozwój współpracy ponadgminnej, planowanie strategiczne, itd.),
- inne.

Możliwe źródła finansowania działań / projektów

W okresie realizacji strategii będzie istniała możliwość finansowania ww. zadań m.in. z następujących źródeł:

- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (infrastruktura kulturalna),
- Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (infrastruktura turystyczna i kulturalna, współpraca międzynarodowa gminy),
- Program Operacyjny Kapitał Ludzki (integracja i pomoc społeczna, wspieranie partnerstw, podnoszenie świadomości mieszkańców, itd.),
- Program Partnerstwa i Sąsiedztwa 'Polska-Białoruś-Ukraina' (współpraca transgraniczna m.in. w zakresie kultury i rozwoju inicjatyw lokalnych, itd.),
- Program Wspólnotowy *Kultura 2007* (wymiana doświadczeń w zakresie szeroko pojętej kultury europejskiej),
- Program Wspólnotowy *Europa dla obywateli* (promowanie idei europejskiego społeczeństwa obywatelskiego),
- inne.

Kryteria wyboru projektów

Przy wyborze projektów do realizacji ze środków publicznych będą brane pod uwagę przede wszystkim:

- kryteria ekonomiczne (infrastruktura kulturalna)
- kryteria równości szans (pomoc społeczna),
- kryteria wynikające z programu operacyjnego, w ramach którego dany projekt będzie mógł być finansowany.

5. SYSTEM WDRAŻANIA I FINANSOWANIA STRATEGII

Przyjęty system wdrażania zakłada realizację całego szeregu działań i projektów, przewidzianych do realizacji w ramach poszczególnych celów operacyjnych strategii. Część projektów została zidentyfikowana i ujęta w Wieloletnim Planie Inwestycyjnym na lata 2008-2010 (Załącznik 2). Są to najważniejsze projekty inwestycyjne gminy, dla których zaplanowano dofinansowanie z budżetu gminy. Za wdrożenie tych projektów będzie odpowiadał głównie samorząd gminy, bądź jednostki mu podległe (np. placówki edukacyjne). Proces przygotowania i realizacji tych projektów będzie na bieżąco monitorowany przez Urząd Gminy, zarówno od strony finansowej, jak i technicznej.

Zakłada się, że zdecydowana większość projektów pozostanie poza ramami Wieloletniego Planu Inwestycyjnego i będzie wdrażana przez uprawnione do tego instytucje i podmioty. Zatem głównym zadaniem władz gminnych w tym zakresie będzie zidentyfikowanie i zmobilizowanie wszystkich potencjalnych projektodawców i wsparcie ich od strony szkoleniowo-informacyjnej w realizacji określonych typów projektów.

Poniżej zidentyfikowano najważniejsze instytucje i podmioty zaangażowane w proces wdrażania strategii gminy Abramów.

GŁÓWNE INSTYTUCJE I PODMIOTY ZAANGAŻOWANE WE WDRAŻANIE STRATEGII

Główną **instytucją odpowiedzialną** za wdrożenie strategii jest Wójt wraz z podległym mu Urzędem Gminy. Wójt odpowiada za ogólną koordynację procesu wdrażania i monitorowania strategii. W szczególności odpowiedzialny jest za przygotowanie i wdrożenie projektów wynikających z Wieloletniego Planu Inwestycyjnego.

Instytucjami wspomagającymi Urząd Gminy w procesie wdrażania strategii są:

- Rada Gminy, która razem z radami sołectkimi powinna zadbać o promocję i właściwe zrozumienie strategii wśród społeczności lokalnej,
- Placówki szkolno-wychowawcze (szczególna ważna rola nauczycieli jako liderów lokalnych),
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej,
- Jednostki OSP i ich strażnice,
- Kościół,
- Organizacje pozarządowe działające na terenie gminy,
- Inne.

Instytucje partnerskie, zarządzające określonymi instrumentami i programami, w ramach których będą finansowane niektóre działania wynikające ze strategii, w tym:

- Urząd Marszałkowski (jako instytucja zarządzająca RPO WL oraz częścią działań w ramach PROW),
- Starostwo Powiatowe w Lubartowie (dysponent części środków w ramach PROW i PO Kapitał Ludzki),
- Powiatowy Urząd Pracy w Lubartowie,
- Powiatowy Oddział Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa,
- Agencja Rozwoju Regionalnego,
- Inne.

Do ważnych pomiotów, które w istotny sposób będą przyczyniać się do realizacji celów strategii, należy również zaliczyć **docelowe grupy beneficjentów pomocy**, w tym przede wszystkim:

- przedsiębiorcy i ich związki,
- rolnicy i ich związki,
- koła gospodyń wiejskich,
- bezrobotni,
- osoby podnoszące swoje kwalifikacje i wiedzę.

ŚRODKI NIEZBĘDNE NA REALIZACJĘ STRATEGII

Niezmiernie trudno jest określić wielkość niezbędnych środków na realizację celów niniejszej strategii. Biorąc pod uwagę ogromne potrzeby gminy w zakresie wyposażenia w podstawową infrastrukturę techniczną i społeczną, zapotrzebowanie na realizację najważniejszych projektów inwestycyjnych szacowane jest na około **100 mln zł**, w tym: około 36 mln na infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, 42 mln na drogi, 20 mln na gazyfikację oraz 2 mln na infrastrukturę turystyczną.

Do tego dochodzi realizacja projektów nie związanych bezpośrednio z inwestycjami, ale ważnych z punktu widzenia rozwoju zasobów ludzkich czy też budowania kapitału społecznego w gminie. Określenie zapotrzebowania finansowego na tego rodzaju projektu nie jest jednak możliwe, choćby z tego względu, że obecnie nie do końca wiadomo, kto i w jakim zakresie mógłby realizować projekty o charakterze nieinwestycyjnym na terenie gminy. Można natomiast wstępnie oszacować, jakiego rzędu środki będą dostępne dla gminy na realizację tego typu projektów. Ocenia się, że w latach 2007-2013 na obszary wiejskie Lubelszczyzny trafi około **1 100 mln zł** na projekty nieinwestycyjne. Oznacza to, że średnio na mieszkańca wsi przypadnie około **950 zł**. Zakładając, że skuteczność gminy w pozyskiwaniu środków nie będzie mniejsza niż innych gmin wiejskich w województwie, gmina Abramów w latach 2007-2015 może liczyć na środki rzędu **4,3 mln zł**. Fundusze te będą mogły być przeznaczone na projekty związane z działaniami rozwojowymi w zakresie poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA STRATEGII

Głównymi źródłami finansowania strategii będą:

- budżet gminy
- zewnętrzne środki publiczne (dostępne przede wszystkim w ramach programów finansowanych z Unii Europejskiej),
- środki z sektora prywatnego (np. w ramach projektów partnerstwa publiczno-prywatnego).

Możliwości finansowania strategii z budżetu gminy są dosyć ograniczone. Z przeprowadzonych analiz wynika, że gmina rocznie przeznaczona średnio około 25% budżetu na zadania inwestycyjne. Przy obecnym budżecie gminy kształtującym się na poziomie około 10 mln, są to więc środki rzędu **2,5 mln złotych**. Zakładając, że dochody budżetu gminy w ciągu najbliższych lat będą rosły średnio o 10% i poziom wydatków inwestycyjnych będzie oscylował wokół 10% rocznych wydatków, szacuje się, że gmina w latach 2007-2015 może dysponować łącznie środkami inwestycyjnymi na poziomie około **14 mln zł**.

Tabela 2. Projekcja dochodów i wydatków inwestycyjnych gminy w latach 2007-15 (w mln zł)

Rok	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	Razem
Dochody ogółem	10,6	11,6	12,8	14,0	15,4	17,0	18,7	20,6	22,6	143,3
Wydatki inwestycyjne	1,06	1,16	1,28	1,4	1,54	1,70	1,87	2,06	2,24	14,33

Dostępne środki inwestycyjne gminy powinny być wykorzystywane przede wszystkim na zapewnienie współfinansowania do projektów realizowanych ze środków Unii Europejskiej.

Szacuje się, że w latach 2007-2015 na gminę wiejską w województwie lubelskim przypadnie średnio około **5 300 zł** na mieszkańca. Czyli teoretycznie gmina Abramów i jej mieszkańcy będą mieli dostęp do środków rozwojowych na poziomie około **23,5 mln zł** (czyli rocznie około 2,6 mln zł). Biorąc pod uwagę obecnie obowiązujący poziom dofinansowania projektów unijnych (15%) oraz kształtujący się poziom środków inwestycyjnych gminy, należy przypuszczać, że w okresie obowiązywania strategii nie wystąpią większe problemy z zapewnieniem współfinansowania do projektów realizowanych ze środków unijnych.

Poniżej zaprezentowano najważniejsze źródła finansowania rozwoju gminy z funduszy unijnych, ze wskazaniem ilości środków, jakie mogą być skierowane na obszary wiejskie.

Tabela 3. Najważniejsze źródła finansowania rozwoju samorządów gminnych

Lp	Nazwa programu	Instytucja zarządzająca	Szacowana alokacja na	Szacowana alokacja na
----	----------------	-------------------------	-----------------------	-----------------------

			<i>województwo (w mln zł)*</i>	<i>obszary wiejskie (w mln zł)</i>
1.	<i>Program Rozwoju Obszarów Wiejskich (PROW)</i>	<i>Agencja Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa /Urząd Marszałkowski</i>	4 036	4 036 (100%)
2.	<i>Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego (RPO WL)</i>	<i>Urząd Marszałkowski</i>	4 393	1 934 (44%)
3.	<i>Program Operacyjny Kapitał Ludzki (PO KL)</i>	<i>Ministerstwo Rozwoju Regionalnego /Urząd Marszałkowski</i>	1 946	194,6 (10%)
4.	<i>Program Operacyjny Rozwój Polski Wschodniej (PO RPW)</i>	<i>Ministerstwo Rozwoju Regionalnego /Urząd Marszałkowski</i>	1 919	46 (2,4%)
5.	<i>Program Partnerstwa i Sąsiedztwa 'Polska-Białoruś-Ukraina'</i>	<i>Ministerstwo Rozwoju Regionalnego</i>	74	15 (20%)
RAZEM			12 368	6 226 (50%) 5 300 zł/per capita

* Alokacje przeliczono na złote po kursie 3,8 zł/ euro

Oprócz funduszy unijnych, będą również istniały inne możliwości finansowania rozwoju gminy, w tym między innymi środki w ramach:

- Mechanizmów Finansowych (Mechanizmu Finansowego Europejskiego Obszaru Gospodarczego oraz Norweskiego Mechanizmu Finansowego),
- Ekofunduszu,
- Poakcesyjnego Programu Wspierania Obszarów Wiejskich,
- Szwajcarskiego Instrumentu Finansowego,
- Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej,
- Banku Gospodarstwa Krajowego (Fundusz Poręczeń Unijnych, Fundusz Rozwoju Inwestycji Komunalnych, itd.),
- inne.

6. SYSTEM MONITOROWANIA I OCENY REALIZACJI STRATEGII

System monitorowania jest ważnym elementem w procesie wdrażania strategii. Dane z monitoringu służą do oceny skuteczności realizowanych działań i pozwalają na bardziej efektywne wydatkowanie środków publicznych.

Zakłada się, że instytucją odpowiedzialną za ogólną koordynację i monitorowanie procesu realizacji strategii będzie Urząd Gminy w Abramowie. Zadanie to zostanie powierzone referatowi ds. pozyskiwania środków pomocowych i gospodarki komunalnej oraz referatowi ds. inwestycji, planowania przestrzennego i zamówień publicznych. Zadaniem tych jednostek będzie w szczególności:

- zbieranie i przekazywanie partnerom społecznym i gospodarczym informacji o dostępnych źródłach finansowania zewnętrznego (kierowanie potencjalnych beneficjentów do odpowiednich instytucji),

- wyrażanie opinii co do zgodności proponowanych zmian w miejscowych planach zagospodarowania przestrzennego z zapisami strategii,
- wydawanie opinii o zgodności planowanej inwestycji/zadania z zapisami strategii (w przypadku gdy taka opinia jest wymagana),
- inicjowanie i koordynowanie opracowania średniookresowych dokumentów programowych (np. program rozwoju bazy oświatowej, program rozwoju usług społeczeństwa informacyjnego),
- informowanie społeczności lokalnej o istnieniu strategii i obranych kierunkach rozwoju, a także o postępach i efektach jej wdrażania.

Ocena postępów we wdrażaniu strategii będzie dokonywana w cyklu rocznym i będzie oparta o zestaw bazowych wskaźników. Poniżej zaprezentowano wybrane rodzaje wskaźników, dostosowując ich charakter do rodzaju monitorowanego celu.

a) cele strategiczne:

Nazwa celu	Rodzaj wskaźnika
Wyższa efektywność lokalnej gospodarki	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Odsetek gospodarstw domowych utrzymujących się ze źródeł zarobkowych, ▪ Poziom dochodów własnych gminy
Lepsza jakość kapitału ludzkiego i społecznego w gminie	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba pracujących, ▪ Odsetek ludzi korzystających z pomocy społecznej,

b) cele operacyjne:

Nazwa celu	Rodzaj wskaźnika
1.1. Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Odsetek dróg twardych w drogach gminnych ogółem, ▪ Poziom zwodociągowania i skanalizowania gminy ▪ Odsetek osób korzystających z sieci gazowej ▪ Ilość odpadów podlegających utylizacji
1.2. Poprawa dochodowości gospodarstw rolnych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Średnia wielkość areалу gospodarstwa rolnego ▪ Odsetek gospodarstw produkujących na rynek
1.3. Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba podmiotów gospodarczych zarejestrowanych na 1000 mieszkańców, ▪ Liczba przedsiębiorstw działających w sektorze turystyki (sekcja H)
2.1. Poprawa poziomu i jakości wykształcenia mieszkańców	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Odsetek osób z wyższym i średnim wykształceniem w gminie ▪ Odsetek dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym ▪ Współczynniki scholaryzacji brutto dla szkół podstawowych i gimnazjów ▪ Ilość uczniów w szkołach podstawowych i gimnazjach przypadających na jeden komputer z dostępem do internetu
2.2. Rozwój kultury i kapitału społecznego	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Ilość organizacji pozarządowych działających na terenie gminy, ▪ Odsetek osób korzystających z księgozbiorów bibliotecznych

Dane dotyczące zaproponowanych powyżej wskaźników dostępne są w ramach oficjalnej statystyki i będą pozyskiwane z Banku Danych Regionalnych. Wskaźniki te

w większości zostały wykorzystane w części diagnostycznej, przy opisie sytuacji społeczno-gospodarczej gminy.

7. ZAŁĄCZNIK 1: PODSUMOWANIE REZULTATÓW PROCESU KONSULTACJI SPOŁECZNYCH

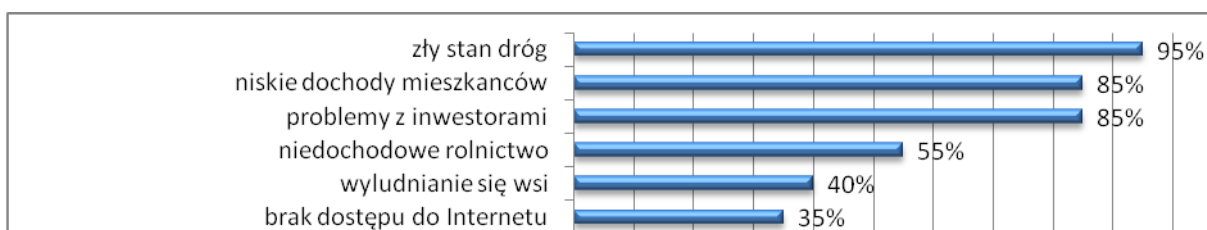
Konsultacje społeczne były ważnym etapem prac nad strategią. Ich głównym celem było zapoznanie władz i społeczności lokalnej z procesem aktualizacji strategii oraz zebranie opinii i uwag od mieszkańców na temat przyszłego rozwoju gminy. W trakcie konsultacji zorganizowano dwa spotkania robocze, w których łącznie wzięło udział ponad 80 osób. Głównymi uczestnikami spotkań byli przedstawiciele władz gminy (wójt, radni, pracownicy administracji) oraz wybrani reprezentanci społeczności lokalnej (sołtysi, przedsiębiorcy, nauczyciele, koła gospodyń wiejskich, itd.).

W trakcie pierwszego spotkania uczestnicy mogli zapoznać się z aktualną sytuacją społeczno-gospodarczą w gminie oraz poznać główne instrumenty finansowania rozwoju gminy w latach 2007-2013. Podczas spotkania uczestnicy zostali również poproszeni o wypełnienie ankiety identyfikującej główne potrzeby i szanse rozwoju gminy. Ankieta składała się z pięciu pytań odnoszących się do takich zagadnień jak:

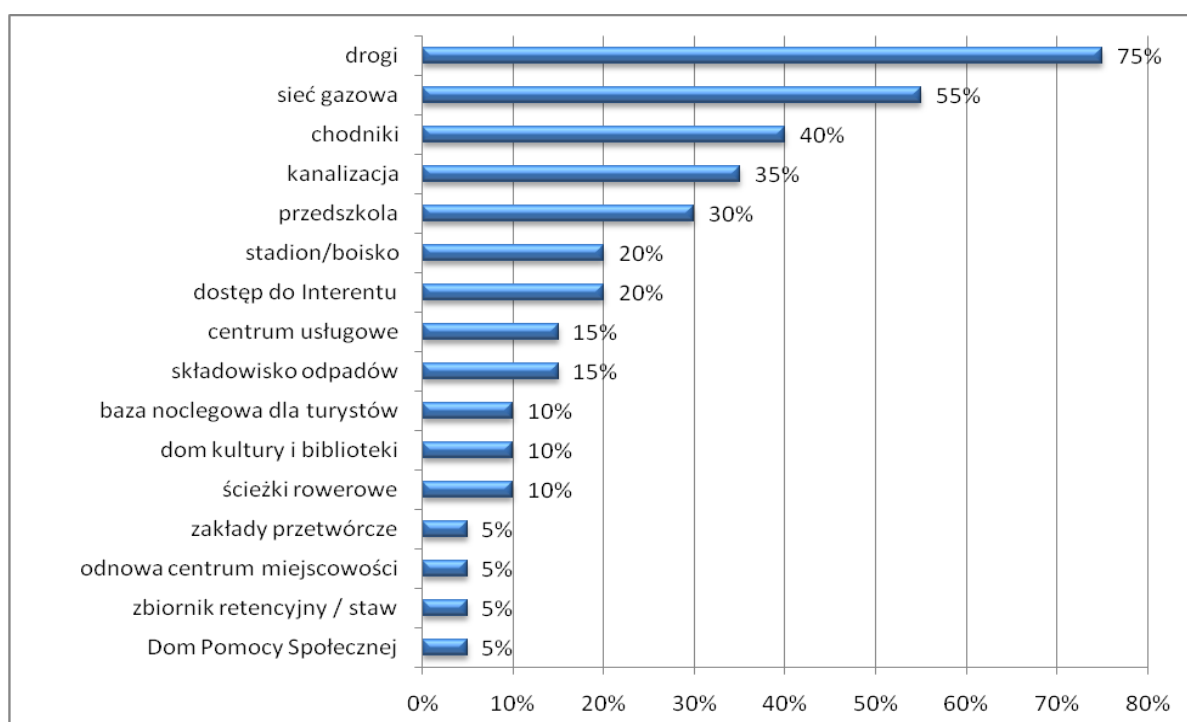
- identyfikacja pięciu głównych problemów rozwojowych gminy,
- propozycja pięciu najważniejszych inwestycji w gminie,
- wskazanie trzech najważniejszych działań nieinwestycyjnych w gminie,
- podanie trzech najważniejszych walorów gminy (wyróżniających ją na tle innych,
- zaproponowanie strategicznych kierunków rozwoju gminy.

Wyniki ankiet, opracowane w formie graficznej i zaprezentowane poniżej, posłużyły jako jedno z ważnych kryteriów przy wyborze strategicznych kierunków rozwoju gminy.

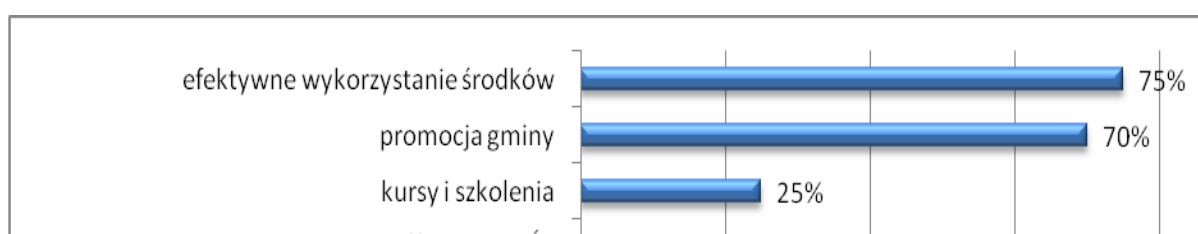
Wykres 24. Główne bariery rozwoju gminy Abramów

Wykres 25. Zapotrzebowanie na inwestycje gminne

Wykres 26. Zapotrzebowanie na działania samorządu

Wykres 27. Główne walory gminy

Wykres 28. Preferowane kierunki rozwoju gminy

Celem drugiego spotkania konsultacyjnego było zaprezentowanie wstępnej wersji strategii oraz określenie listy projektów inwestycyjnych, ujętych w Wieloletnim Planie Inwestycyjnych na lata 2008-2010. Zgłoszone w trakcie spotkania uwagi i opinie zostały w dużym stopniu uwzględnione w końcowej wersji strategii.

Celem drugiego spotkania konsultacyjnego było zaprezentowanie wstępnej wersji strategii oraz określenie listy projektów inwestycyjnych, ujętych w Wieloletnim Planie Inwestycyjnych na lata 2008-2010. Zgłoszone w trakcie spotkania uwagi i opinie zostały w dużym stopniu uwzględnione w końcowej wersji strategii.

8. ZAŁĄCZNIK 2: WIELOLETNI PLAN INWESTYCYJNY NA LATA 2008-2010

Wieloletni Plan Inwestycyjny (WPI) stanowi integralną część systemu wdrażania strategii gminy. Zawiera wykaz najważniejszych zadań inwestycyjnych gminy, które będą realizowane w pierwszym okresie obowiązywania strategii, tj. w latach 2007-2010. Zadania te wynikają z celów operacyjnych strategii i ich wdrożenie przyczyni się do osiągnięcia określonych wskaźników przyjętych w systemie monitorowania strategii.

Przy wyborze zadań inwestycyjnych kierowano się następującymi kryteriami:

- wpływ realizacji danego zadania na cele strategii (głównie operacyjne),
- efektywność ekonomiczna zadania (powiązana z wpływem danej inwestycji na rozwój lokalnej gospodarki i rynku pracy),
- wielkość projektu (powyżej 50 tys. zł),
- efekt ekologiczny (wyeliminowanie bądź ograniczenie zagrożeń dla środowiska naturalnego),
- wyniki badań ankietowych społeczności lokalnej,
- zdolność gminy do zapewnienia współfinansowania na wybrane do realizacji zadania,

- możliwość współfinansowania inwestycji ze źródeł zewnętrznych.

Z uwagi na fakt, że na obecnym etapie prac trudno przewidzieć poziom i zakres dofinansowania poszczególnych zadań ze źródeł zewnętrznych, niniejszy wykaz zadań ma charakter wyłącznie indykatywny. Zakłada się, że zadania te będą dodatkowo zatwierdzone przez Radę Gminy w trybie ustawy o finansach publicznych.

Wykaz kluczowych zadań gminy do realizacji w latach 2008-2010

Lp	Nazwa Zadania	Cel projektu	Szacunkowa wartość kosztorysowa (w tys. zł)	Planowana wielkość nakładów w poszczególnych latach (w tys. zł)			Źródła finansowania		Źródła zewnętrzne	Podmiot realizujący	Uwagi
				2008	2009	2010	budżet gminy	dotacje zewnętrzne			
Cel strategiczny 1: Wyższa efektywność lokalnej gospodarki											
1.	Modernizacja dróg gminnych (droga w m. Glinnik)	Rozwój infrastruktury poprawiającej atrakcyjność inwestycyjną gminy	7 000	1 000	3 000	3 000	1 050	5 950	RPO WL	Urząd Gminy Abramów	Projekty będą możliwe do realizacji pod warunkiem uzyskania wsparcia z zewnętrznych źródeł finansowania
2.	Stacja uzdatniania wody w m. Wolica		1 000	100	900	0	150	850	PROW	Urząd Gminy Abramów	
3.	Budowa sieci kanalizacyjnej w m. Glinnik i Wielkolesie		18 000	6 000	6 000	6 000	2 700	15 300	RPO WL / PROW	Urząd Gminy Abramów	
4.	Budowa ścieżek rowerowych	Rozwój lokalnej przedsiębiorczości i turystyki	200	0	100	100	30	170	RPO WL	Urząd Gminy Abramów	
5.	Projekt w zakresie podnoszenia poziomu aktywności zawodowej w gminie		50	50	0	0	7,5	42,5	PO KL	Urząd Gminy Abramów	
RAZEM (1)			26 250	7 150	10 000	9 100	3 937,5	22 312,5			
Cel strategiczny 2: Lepsza jakość kapitału ludzkiego i społecznego w gminie											
6.	Budowa sali gimnastycznej przy Gimnazjum w Abramowie	Podniesienie poziomu wykształcenia i wiedzy mieszkańców gminy	3 500	500	2 000	1 000	525	2 975	RPO WL	Urząd Gminy Abramów	Projekty będą możliwe do realizacji pod warunkiem uzyskania wsparcia z zewnętrznych źródeł finansowania
7.	Remont Szkoły Podstawowej w Abramowie		300	300	0	0	45	255	RPO WL	Urząd Gminy Abramów	
8.	Projekt informacyjno-promocyjny w zakresie edukacji przedszkolnej		50	50	0	0	7,5	42,5	PO KL	Urząd Gminy Abramów	

9.	Przebudowa i adaptacja budynku po byłej szkole podstawowej na wiejski ośrodek kultury w m. Dębiny	Rozwój kultury i kapitału społecznego w gminie	1 200	200	500	500	180	1 020	RPO WL	Urząd Gminy Abramów	Projekty będą możliwe do realizacji pod warunkiem uzyskania wsparcia z zewnętrznych źródeł finansowania
10	Przebudowa i adaptacja budynku po byłej szkole podstawowej na wiejski ośrodek kultury w m. Wolica		1 200	200	500	500	180	1 020	RPO WL	Urząd Gminy Abramów	
11	Remont budynku ośrodka zdrowia w Abramowie		150	50	100	0	75	75	RPO WL	Urząd Gminy Abramów	
12	Projekt w zakresie aktywnej integracji społecznej		50	50	0	0	7,5	42,5	PO KL	Urząd Gminy Abramów	
RAZEM (2)			6 450	1 350	3 100	2 000	1 020	5 430			
RAZEM (1 + 2)			32 700	8 500	13 100	11 100	4 957,5	27 742,5			

Wykaz użytych skrótów:

RPO WL – Regionalny Program Operacyjny Województwa Lubelskiego na lata 2007-13

PROW – Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-13

PO KL – Program Operacyjny Kapitał Ludzki na lata 2007-13